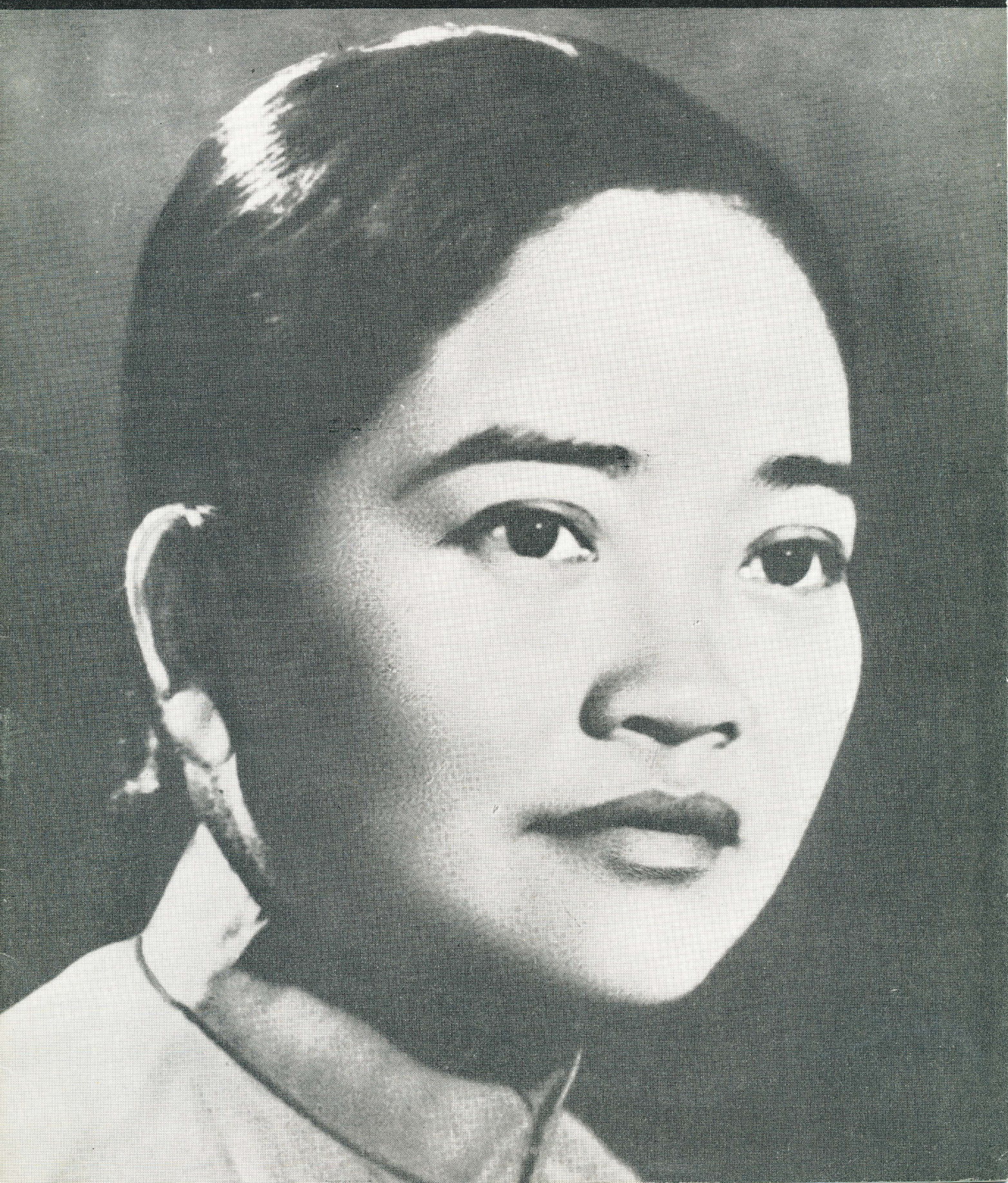

Nr 1 1966

Årgång 18

Pris 1:-

vi kvinnor

SKV-insamlingen för Vietnam närmar sig 20.000

Till SKV-insamlingen för Vietnam har till och med den 3 februari influerit 19.180:43. Glädjande är att så många enskilda personer uppmärksammat insamlingen och själva sânt in sina bidrag över SKV:s postgirokonton 513 23. Det är både små och stora bidrag men alla vittnar om den ökande solidaritet med Vietnams folk som växer fram bland den svenska allmänheten.

En pensionär från Uddevalla har sânt 200 kronor av sin januaripension till insamlingen och han har förutskickat att det ska komma mera. Det tänker han åstadkomma genom att knappa in lite på det egna matkontot. Hällefors SKV-avdelning fick fin hjälp av avdelningskassörens make — Erik Lindgren — som tog med sig en lista till valsverket och samlade in 226:— kronor på ett enda skiftlag. I Göteborg har SKV-avdelningarna genom en bössinsamling på stan fått ihop 1.157 kronor. Kiruna-avdelningen som tidigare svarat för fina resultat återkommer med 553 kronor. Skövde och Huskvarna redovisar 550 respektive 500 kronor. Och så kommer hela raden av Göteborgs-avdelningar som utöver nämnda bössinsamling också redovisar goda resultat från listinsamlingen.

De insamlade medlen redovisas nu direkt till de kontakter som upprättats med FNL-representationen i Moskva, Prag och Berlin. I slutet av november månad överlämnades mediciner till ett värde av 4.000 kr till FNL:s ambassadör i Moskva. Det skedde genom välvillig medverkan av en delegation som reste till Sovjetunionen och där SKV:s ordförande Eva Palmaer ingick. I januari månad överlämnades förbundsordföranden 3.000 kr i kontanta medel till FNL-representationen i Berlin och tidigare har i olika poster överlämnats drygt 4.000 kr genom KDV och direkt till den kvinno-delegation från Vietnam som deltog i råds-mötet i Salzburg.

Transport 10.247:18

Ljusdal SKV-avdelning	25:—
Sandvikens SKV-avdelning	35:—
Skövde SKV-avdelning	550:—
Skåne SKV-distrikt	200:—
Malmö SKV-avdelning	200:—
Bromma SKV-avdelning	109:50
S:t Göran SKV-avd., Stockholm	142:—
Årsta SKV-avdelning	115:—
Lidingö SKV-avdelning	14:50
Sundbyberg SKV-avdelning	102:50
Västerås SKV-avdelning	172:—
Göteborgs SKV-distrikt	1.157:05
Kvibergs SKV-avdelning	210:70
Källtorp SKV-avdelning	190:—
Majorna SKV-avdelning	24:—
V. Lundby SKV-avdelning	135:—
Älvsborg SKV-avdelning	100:—
Mölnåls SKV-avdelning	205:—
Borås SKV-avdelning	238:—
Hällefors SKV-avdelning	426:—
Sollentuna SKV-avdelning	55:—
Munksund-Piteå SKV-avd.	100:—
Huskvarna SKV-avdelning	500:—
Kristinehamns SKV-avdelning ..	100:—
Uppsala SKV-avdelning	75:—
Kiruna SKV-avdelning	553:—
Gruvarbetareförb. avd. 12, Ki- runa	200:—

Ester Wahlund, Innerstaden, Stockholm	110:—
Hjalmar Johansson, Uddevalla	200:—
Karin och E. Gustavsson, Söder- tälje	20:—
Tolda och Inga-Stina, Stockholm	100:—
Sv. Järnvägsmannaförb. avd. 223, Skövde	25:—
Kurt Torstensson, Göteborg ..	5:—
Margaretha Hansson, Göteborg	8:—
Elin Johansson, Göteborg	87:—
Elsa Hörling, Uppsala	10:—
Cecilia Larsson, Stockholm ...	115:—
G. Rosengart, Stockholm	40:—
E. M., Stockholm	100:—
Jan-Olof Schill, Bromma	120:—
John Karlsson, Göteborg	15:—
Bertil Westman, Adelsö	10:—
Hägerstens komm. förening ...	72:—
Thyra Frånberg, Sthlm	41:—
M. E., Sthlm	83:—
Margareta Varenius, Göteborg	15:—
Helga Larsson, Johanneshov ..	40:—
Ruth W. Ettlinger, Sthlm	30:—
Tage Sandkvist, Göteborg	50:—
A. Sonneberg, Karlskoga	10:—
Frisörarbetareförb. avd. 10, Uppsala	25:—
Torsten Lilja, Skärholmen	35:—
Märta Blom, Umeå	20:—
A. Klaxman, Slottsbron	25:—
Greta Svahn, Fagervik	10:—
S. Y. Fallberg, Laxå	5:—
Ester o. Sven Engerantz, Sthlm	50:—
Gösta Winberg, Johanneshov ..	100:—
Knut Kanebjörk, Uppsala	15:—
M. Engdahl, Johanneshov	100:—
Ingrid Ek, Mölndal	10:—
Rudolf Lilja, Skerw	10:—
A. Pettersson, Göteborg	25:—
Karin Pettersson, Byske	50:—
S. Johansson, Eskilstuna	25:—
Erik Gottfrid Eriksson, Föllinge	10:—
Axel W. E. Pettersson, Åkers- berga	10:—
K. Andersson, Arvika	25:—
G. Gustavsson, Kalmar	25:—
Sv. Bleck- och Plåtslagareförb. avd. 11, Uppsala	25:—
Klara Lundström, Arvidsjaur ..	85:—
Anonym givare	265:—
Vera Kempe, Farsta	50:—
Inga Tell, Vällingby	20:—
Nora Lindqvist, Norrtälje	25:—
Gunborg Christiansson, Göte- borg	25:—
Å. Sarrion, Uppsala	25:—
Nora Lindqvist, Västerås	20:—
Elisabeth Palm, Linköping	20:—
A. G. Grützeli, Karlstad	10:—
J. W. Kristiansson, Göteborg ..	10:—
Isidor Andersson, Mölndal	10:—
Johannes Lindbäck, Korpilom- bolo	100:—
G. Johansson, Eksjö	10:—
M. O. Mårtensson, Norrköping	25:—
Lars o. K.-J. Emtin, Eskilstuna,	;
Torshälla	200:—
Ester Lindmark, Vännäs	25:—
Agnes Pettersson, Luleå	5:—
Karin Harpen, Göteborg	100:—
Ragnar Ohlsson, Sthlm	28:—
Elsa Granqvist, Köping	35:—

19.180:43

vi kvinnor

Nummer 1 1966 — 18:e årg.

Ansvarig utgivare:
VALBORG SVENSSON

Redaktör: BIRGIT JANSSON

I redaktionskommittén:

GUNNEL GRANLID

MAUD SUNDQVIST

BIRGIT ÖHRN

Annonser: BIRGIT VINNA, Gimå-
gat. 40, Johanneshov. Tel. 48 59 70

★

Utkommer med nio nr per år

Prenumerationspris per år 8 kr

Lösnummer 1:— kr.

Postgiro 513 23 — Norrtulls-
gatan 5, 1/2 tr., Stockholm Va

SVENSKA KVINNORS

VÄNSTERFÖRBUND

Tel. 32 80 96

Sjöhäradshälsörens Tryckeri AB, Borås 1966

ur innehållet

Vietnam	3
Kvinnorna och samhället	4
Ett litet tal om ett stort problem	6
Jämställdhet i kibbutzen?	8
Helene Weigel	10
Fria kvinnor	12
Barnens sida	14
Käseriet	19
Krysset	20

Svenska Kvinnors Vänsterförbund

uppstod år 1931 och har utvecklats ur föreningen Frisinnade kvinnor, som bildades 1914. Det bygger på samarbete mellan olika åsiktsinriktningar och har därvid alltid hävdat sin tro på kvinnornas särskilda uppgift för fredens sak och sin övertygelse att samhället måste omdanas till att motsvara även de kvinnliga medborgarnas behov.

SKV är sedan maj 1946 svensk sektion av Kvinnornas Demokratiska Världsförbund (KDV), som omfattar över 200 miljoner kvinnor i 80 länder. KDV och dess nationella organisationer kämpar för att vinna och praktiskt förverkliga kvinnornas rättigheter: rätt att rösta och rätt att väljas, rätt till arbete, till lika lön för lika arbete och till befordran; rätt till undervisning och yrkesutbildning och till social trygghet för moder och barn.

KDV och dess nationella organisationer kämpar för att tillförsäkra alla barn ett lyckligt liv i trygghet; undervisning och goda bostäder, hälsovård, sund litteratur, goda fritidssysselsättningar. KDV vill samla all världens kvinnor oberoende av hemort, ras och livsåskådning till försvar av freden.

Vietnam

"Ur nattomhöljda tider" — ja i sanning. Under hela livet har man haft dåligt samvete över sin skyddade tillvaro i en värld av mänskligt lidande. Och nu Vietnam.

"Krig är ju något underligt abstrakt," skriver Kate Fleron i Frit Danmark, "utom för dem som lemlästas av det eller dem som ser sina barn eller föräldrar brännas till döds av napalmbomber; eller för dem som finner sin hydda späckad med granater när de återvänder efter flykten. Eller för dem som hostande och stönande försöker få luft igen och rädda livet efter giftgasangrepp. Eller för dem som torteras. Eller för dem vilkas skörd ödelägges av fosfor som kastats ned på risodlingarna."

Nu skriver vi 1966. Inga fredsförhandlingar är i sikte. President Ho Chi Minh vidhåller att målet oföränderligt är att "beslutsamt försvara Vietnams oberoende, suveränitet, enhet och territoriella okränkbarhet". Detta innebär att man i en-

lighet med Genève-avtalet från 1954 kräver ett upphörande av USA:s aggression och att de amerikanska trupperna dras bort från Sydvietnam. Förr vill vi inte förhandla säger den nationella befrielsefronten. Vi är den okuvliga generationen säger Vietnams 20-åringar.

Och under tiden vet vi alla att det gäller ännu mer än Vietnams lidanden och amerikanska soldaters liv. Hela världen står vid avgrundens rand. Skall det bli möjligt att framprovocera ett kinesiskt ingripande? Skall i så fall ett världskrig med kärnvapen kunna undvikas? Är terrorbalansen — hittills vårt enda ynkliga hopp — ännu orubbad? Hur länge?

"Jag fruktar", säger Gunnar Myrdal, "att vi håller på att vänja oss vid att leva helt glatt och sköta dagens angelägenheter utan att ägna många tankar åt möjligheten och sannolikheten av det otänkbara som ligger framför oss".

A. A.

Kvinnens plass er hvor?

är titeln på det programutkast för debatt som utarbetats av Det Norske Arbeiderpartis utredningskommitté rörande kvinnans ställning i samhället. Vi citerar ur sammanfattningen och konstaterar att förhållandena i Norge och Sverige är ganska likartade och det är också de krav som ställs upp för att föra frågan om jämlikheten mellan kvinnor och män framåt:

"Vi önskar en demokrati uppbyggd och ledd av kvinnor och män i gemenskap.

Kvinnor och män ska vara lika inför lagen och ha

- samma möjligheter och uppmuntran till utbildning i förhållande till förmåga och anlag,
- samma rätt till allt avlönat arbete,
- lika lön för arbete av samma värde,
- samma möjligheter till anställning och befordran utan hänsyn till kön,
- samma plikt att bidra till samhällets utveckling i form av arbete och aktivt deltagande i organisations- och samhällsliv,
- samma ansvar för familjelivet och barnens uppföstran genom försörjning, omvårdnad och samvaro.

Vårt samhälle upprätthåller alltså värderingar och normer för mänsklig samlevnad som står i strid med denna målsättning.

Stora förändringar måste äga rum på områden där det finns förhållandevis få möjligheter att öva inflytande. Det gäller familjeliv och barnuppföstran, och det gäller det privata näringslivet, reklamen och underhållningsindustrin. De ideal och förebilder som här är tongivande, medverkar till att upprätthålla en rollfördelning mellan kvinnor och män som hindrar likstälthet. Vi måste räkna med att det kan ta tid för en ny inställning att på allvar tränga igenom.

Bara en del kan ändras genom åtgärder av administrativ eller juridisk art."

Därefter anger kommittén några aktuella arbetsuppgifter, bl. a.:

- Staten och kommunerna måste genomföra en planmässig utbyggnad av daginstitutioner för barn.
- Även män bör utbildas för arbete med minderåriga barn.
- Nya boendeformer som kan göra hushållsarbetet enklare och lättare uppmuntras och stöds bl. a. genom intensifierad forskning och försöksverksamhet.
- Skolan skall stimulera flickorna till att skaffa sig bästa möjliga utbildning och att utnyttja de möjligheter som finns för ett mera varierat yrkesval.

- Det bör tillsättas en offentlig utredningskommitté för att utreda kvinnornas behov av särskilda utbildningsformer, särskilt med tanke på att lägga förhållandena bättre tillrätta för kvinnor som vill fullfölja en utbildning som avbrutits, som vill omskola sig eller fortbilda sig.
- De gifta kvinnorna skall inte betraktas som en arbetskraftsreserv, utan som en självklar och nödvändig del av arbetskraften.

vi har
läst...

i MEMO — informationsblad för Women Strike for Peace i USA att

"överlämnandet av de 75.000 julkorten (med begäran om fred i Vietnam) till Vita Huset den 15 december blev både dramatiskt och mycket meningsfullt för de 100 WSP-kvinnor som deltog i uppvaktningen. De var väl bevakade av tidningsreporters och TV-kameramän. Kvinnorna från San Francisco, Los Angeles, Detroit, Philadelphia, Massachusetts och från många städer i staterna New York och Washington, vandrade i högtidlig procession med det fyrsidiga julkortet i jätteformat i spetsen. De bar också med sig en riktig julgran överhöjd av kort och överbringade den med ett budskap med förhoppningar om fred till Mrs Johnson."

kvinnorna och samhället

Det är inte bara en fråga om trivsel och rättvisa.

Vår likställighet är inte ett självändamål

utan främst en förutsättning.

Vi har en samhällsinsats att göra.

I våra dagar lever alla jordens kvinnor i mannessamhällen. Även om det i socialistiska länder råder mera jämvikt mellan manligt och kvinnligt samhällsinflytande än hos oss finns där dock kvar så mycket av patriarkal surdeg att de ej kan räknas som människosamhällen i Elin Wagners mening: "En värld framsprungen ur samarbete mellan män och kvinnor".

Hur var det från början? Vet man något om det? Början ja. Geologerna vet ju mycket om alla de miljoner år då det funnits liv på jorden. Och antropologerna vet nu en hel del om den sista miljonen — eller två — år då det funnits människor i vår mening — om den oerhört långsamma utvecklingen, fördröjd av långa nedisningsperioder.

De första samhällen människorna skapade var utan tvivel jägarsamhällen. Vi skymtar dem redan i de grottmålningar som finns bevarade från perioden mellan de båda senaste istiderna.

Jacquetta Hawkes som är arkeolog och antropolog och därtill en framstående författare skriver att människan för ungefär 12.000 år sen stod färdig att börja sin märkliga färd, bärande inom sig arvet från sitt enorma förflutna. Då började isen smälta efter den senaste istiden. Under de första årtusendena gick utvecklingen långsamt, en tid av lugn återhämtning. Men så kom i samband med temperaturstegring och uttorkning en snabb förändring. För vår del av världen vet man att människor under istiden haft boplatser kring Tritonsjön som då var nästan ett innanhav, beläget i Tunisien söder om Atlasbergen. När värmen kom och öken började uppstå vandrade människorna med sin spirande kultur härifrån åt olika håll. En del av dem kom via Nubien till Egypten. En annan stor grupp drev vidare upp i mindre Asien och hamnade slutligen i Italien — etruskerna. En tredje grupp korsade Gibraltarsundet.

Här, omkring femtusén år före vår tideräkning, börjar i samband med att människor blir bofasta en stor tid för kvinnorna. "Mannen", säger Jacquetta Hawkes, "har

aldrig glömt det jägarliv som mänskligheten levat under en hundra gånger längre tid än dess historia som jordbrukare och medborgare". Det är klart att kvinnorna, hur kraftiga de än varit, måste ha legat under i jägarsamhället. Under sina korta liv som vuxna måste de oftast ha gått havande eller ammat. Och så blev kvinnorna framför allt forskare och kunnare av markens gröda och av läkeörter.

Alla forskare tycks vara överens om att kvinnorna skapade åkerbruket. Jacquetta Hawkes säger försiktigt: "Om kvinnor någonsin varit jämlikar med män eller till och med överlägsna så var det när våra förfäder först blev bosatta odlare." Det var också kvinnorna, säger Peter Rohde, som fann på att göra stora lerkärl att bevara säden i. Och slutligen var det kvinnorna, anser han, som uppfann sländan och vävstolen för att göra kläder av husdjurens, fårens ull.

Det är möjligt att upptäckten av jordbruket gjordes i sydvästra Asien där man vet att våra nuvarande sädesslag växte vilda, men i varje fall började åkerbruket i jordens stora floddalar. Till arbetet med jorden knöt sig magiska föreställningar. Jordens förmåga att bära frukt liksom djurens och människornas förmåga att föröka sig troddes ursprungligen sammanhånga med att kvinnorna hade ett hemligt samband med högre makter. Även när denna tro bleknat kvarstod mycket länge en vördnad för kvinnorna såsom ansvariga för produktion och reproduktion. Detta förklarar att vid historiens början ungefär 4.000 år före vår tideräkning gudomen överallt i de äldsta åkerbrukscivilisationerna är en kvinna: den stora modern, modergudinnan. Jorden runt, i hela det bälte som var gynnsamt för åkerbruk uppstod dessa kulturkretsar med modersrätt, släktskap och arv genom kvinnorna (maternella, matrilineära i vissa fall matriarkat).

Det är Margareta Bonnevis stora förtjänst att i lättillgänglig form ha meddelat forskningsresultat som visar att såväl den egyptiska som den sumeriska civilisationen

var matriarkala från början. Dessa kulturer växte fram kring Nilen respektive kring Eufrat och Tigris. Däremot är det oviss om hon har rätt i sin förmodan att de var världens äldsta. Det är möjligt att sumererna kom från Indien där Induskulturen, buren av en dravidisk ras, blomstrade. Redan 1934 skriver arkeologen Axel Persson om denna kultur att de rester man funnit från omkring år 3000 f. Kr. tyder på att det finns betydligt djupare kulturlager. Han säger också att en engelsk forskare trott sig kunna urskilja en stor modergudinna av samma typ som den stora modern i Mindre Asien. Även Hanna Rydh framhåller 1947 att det i Indusområdet var fråga om en kultur med modersrätt. Man väntar sig liknande fynd från Gangesområdet.

Såvitt en amatör kan döma har forskningen ännu ej uttrött de modersrättsliga kulturernas ålder i Indonesiens övärld, i Polynesian och på Nya Guinea. Vi vet genom Margaret Mead och genom Eric Lundqvist att rester av dessa kulturer lever kvar än i dag. Från Kina läste man för ett par år sen att utgrävningar vid Gula flodens krök i Shansiprovinsen avslöjat urgamla boplatser. Det finns flera bevis på en ursprunglig matriarkal åkerbrukskultur i Kina. Detsamma gäller om Tibet och om Japan. Ringen av modersrättsamhällen jorden runt sluts när man spårar modersrätt i de högt utvecklade åkerbrukssamhällena på Andernas sluttningar (nuvarande Peru) före inkatiden och när man vet att modervälde var en vanlig samhällsform hos Nordamerikas ursprungliga invånare.

Om man vågar dyka ned i den enorma materialsamling som Briffault har i sina tre tjocka volymer inser man att vi här gett endast spridda exempel på den modersdyrkan, det modervälde, den modersrätt som var den universella samhällsformen i de äldsta åkerbrukskulturererna.

Hur gick det till att kvinnorna förlorade sitt inflytande i samhället? Processen har för Greklands räkning följts i detalj av Robert Graves. Han visar att det gick

långsamt, under närmare ett årtusende, det andra före vår tideräkning. Det kom tre olika invasioner av indoeuropeiska stammar med jägarkultur: den aeoliska, den joniska och sist och värst den doriska på 1100-talet f. Kr. Då hade järnåldern börjat, vapnen var bättre. Dessa samfund hade kanske alltid varit av patriarkal typ. De hade attraherats av berättelser om hur lätt och rikt man levde i åkerbrukscivilisationens länder. Och så kom de till ett samhälle där åkerbruket var kvinnornas heliga prerogativ. De hade ingenting att göra och så tänkte de småningom ut en massa gudar och en manlig övergud, Zeus, och gjorde Hera, modergudinnan, till hans gemål.

I andra fall blev den matrialkala kulturen helt utrotad — så skedde med sumererna och med Inkafolkets föregångare och nära nog med Nordamerikas indianer.

Som avslutning på kapitlet om kvinnornas tidiga historia låt mig citera slutorden i Efraim Briems doktorsavhandling (1918): "Länge levde dyrkan av den stora fruktbärs- och modergudinnan kvar, himladrottningen, på en gång majestätisk och nåderik, fruktansvärd i vrede men mild och kärleksfull i förböner. Hennes namn skiftade liksom tider och platser för hennes dyrkan men i stort sett är det dock samma gudinna som än i dag anropas av miljoner människor såsom den himladrottning vars hjälp allena räddar i nöden."

Det första bidraget till vår tids forskning om modersrätt kom från Amerika. År 1724 trycktes i Paris en stor avhandling av en jesuitpater, Jean Lafitau, om "Moeurs des sauvages américains, comparées aux mœurs des premiers temps". (De vilda amerikanernas seder jämförda med seder under äldsta tider.) Jag fann ett intressant citat ur detta verk i dåvarande professor Briems bok, "På trons tröskel", posthumt utgiven 1948. Det visade sig att verket finns på Kungl. Biblioteket, två skinnbundna kvartovolymer med namnet Carl Gustaf Tessin i guldtryck (troligen var Tessin som d'plomat i Paris när verket kom ut). Lafitau bodde i fem år bland Huron- och Irokeserindianerna vilka levde i åkerbruksbyar vid St Lawrencefloden. Han hade en äldre kollega som bott där i många år och kände deras språk och dialekter. Citatet lyder som följer: "Ingenting är mera verkligt än denna kvinnornas överlägsenhet. På kvinnorna vilar egentligen nationen, blodets adel, stamträdet, generationsföljden, upprätthållandet av familjen. Hos dem ligger all verklig auktoritet; landet, fälten och hela skörden tillhör dem. De äro själen i rådsförhandlingarna, skiljedomarna över krig och fred."

Här rådde alltså ett verkligt matriarkat. Det medger Briem som annars är angelägen att betona att under det att fadersrättsliga kulturer alltid är patriarkala så att männen härskar är långt ifrån alla modersrättsliga kulturer matriarkala.

Man kan inte lämna kvinnornas tidiga historia utan att tala om Elin Wägners "Väckarklocka". Den boken kom ut år 1941 men där finns hela tankegången i det som nu berättats. Elin Wägnar var fullt medveten om att kvinnorna var jordbrukets upptäckare. Hon hade läst Briems doktorsavhandling och citerar honom i fråga om de stora kvinnor i den sumeriska civilisationen som Margarete Bonnevies stödd på nytt material från 1950-talet skriver mera utförligt om. Elin Wägnar hade vallfärdat till Delfi och berättar i korthet samma historia om moderväldets fall som Graves ger oss utförligt och med vetenskapligt belägg. Hon var på Kreta 1937 då Evans utgrävningar var avslutade men ingen texttydning förelåg. Hon berättar om den fred-

De första kvinnorna kom in i riksdagen 1921. I dag i januari 1966 utgör de 12,6 procent av det totala antalet riksdagsledamöter!

liga kretensiska kulturen med ungefär samma ord som Monnevie och slutar sitt kapitel om Kreta med orden: "Den kretensiska kvinnan som gått där så fri och säker på sin mark med blottat ansikte och blottad barn, hon stoppade slöjans flikar i munnen och teg."

Och så säger Elin Wägnar några ord som nu efter nära ett kvartsekel är än sannare: "En jätteanalys av mänsklighetens barn-domshistoria ligger numera inför möjligheternas område."

Ingen av Elin Wägnar-stipendierna har än så länge tagit upp den handske hon kastade. Om Gunnar Qvist inte inskränkt sin forskning i kvinnohistoria till vår tid skulle han ha varit bättre skickad att recensera Margarete Bonnevies. (Dagens Nyheter 18/6 1965.) Mot slutet av uppsatsen antyder han faktiskt att grundforskning kunde vara av intresse. Det var just vad Elin Wägnar önskade och det intresserar oss kvinnor idag. Om det sedan skulle visa sig att det inte finns något hopp för världen även när kvinnor har lika stort samhällsinflytande som män — ja, så är det en annan och sorglig historia.

Så sent som år 1724 av vår tideräkning råder alltså kvinnovälde hos Huron-Irokeserstammarna. När den amerikanske antropologen Lewis Morgan mer än hundra år senare studerade Irokesernas samhällsform var den tydligen på väg att förfalla. Kvinnornas betydelse för produktionen tycks ha upphört medan den matrilineära ärftlighetshetsgången med dess ekonomiska betydelse levde kvar. Morgan publicerade sin första uppsats 1847 i American Review. Av historiskt intresse är att den lästes av Karl Marx och ledde till en korrespondens mellan dem och till att Marx gav Engels i uppdrag att publicera Morgans resultat. Det dröjde emellertid ända till 1877 innan Morgans undersökningar gavs ut i bokform. Kanske var det svårt för Morgan som var adopterad av Irokeserna att göra något under idianförföljelsernas epok.

I varje fall hann Bachofen under mellantiden att ge ut sitt verk om modersrätt år 1861 och blev därmed begreppets skapare i modern tid. Bachofen var en schweizisk jurist som på grundval av sina studier av grekiska dramer, gravkonst etc. tvangs fram till att "återskapa den sjunkna

värld där kvinnorna präglade livsformen, moderåldern" — halvt mot sin vilja eftersom Bachofen "ser ljuset och tankens seger samtidigt med mannens".

När Engels 1884 fullgjorde sitt uppdrag och gav ut boken om "Familjens, privategendomens och statens ursprung" erkände han till fullo att Bachofen var den förste och att hans upptäckter var betydande men underkände helt Bachofens åsikter om orsakssammanhangen. Intressant är att varken Morgan, Bachofen eller Engels visste om kvinnans forna betydelse för produktionen. Engels säger "försörjningen hade ständigt varit mannens sak". Emellertid fastslår Engels att "kommunistisk hushållning betyder att kvinnorna har makten i huset; liksom det faktum att man uteslutande erkänner en köttslig moder eftersom det är omöjligt att med säkerhet känna till någon köttslig fader betyder en hög grad av aktning för kvinnorna dvs. mödrarna". Engels anser också att modersrättens störtande var det kvinnliga könets världshistoriska nederlag.

Här är kanske platsen att nämna Encyclopaedia Britannica, en av världens främsta uppslagsböcker. Där finner man (uppl. 1964) i artikeln om Bachofen: "No society in which women were predominant has ever been found."

Så är vi då framme vid vår egen tid. Hur är det med kvinnornas samhällsinflytande idag? Har vi återvunnit våra anmädrars värdighet och värde? Knappast. Inte är det heller lätt för oss. En sådan upptäckt som åkerbruket görs inte mer än en gång i mänsklighetens historia. Barnafödandet som gav oss så stort anseende är inte lika märkvärdigt i en tid då man ropar på färre barn i världen.

Det är oförnekligt att man under det sista århundradet i många länder skapat de nödvändiga förutsättningarna för ett kvinnligt samhällsinflytande i jämnbredd med männens. Detta gäller främst de socialistiska länderna men i betydande utsträckning även ett land som Sverige.

Av fundamental betydelse i vårt land var riksdagsbeslutet år 1840—41 om obligatorisk elementär undervisning för alla barn utan könsskillnad. Nästa steg i fråga om ut-

Fortsättning på sidan 15

ett litet tal om ett stort problem

Vad kan vi då göra? Bevara vår indignation levande. Skärpa vårt språk, och samtidigt tala lugnt och sansat. Inte hata Amerika, men anse att det finns fog för ett sådant hat här och där och att det hatet också kan komma att omsluta oss, att det till sist blir fråga om å ena sidan de som har, å andra sidan de som inte har och måste ha.

Vi återger här det tal som författaren Folke Isaksson höll vid det offentliga opinionsmöte som Kampanjen mot atomvapen anordnade i december i fjol.

På vitt kakel någonstans i Stockholm där mycket folk passerar står det med svart skrift: *USA utrota Viet Cong!* Om denna imperativiska sats skall uppfattas som en allvarligt menad protest mot protesten, i stil med den som nu organiseras på konservativt håll i Amerika, eller bara som en cynisk klåfingrighet, vet jag inte. Men jag vet att den som ber den bönen blir bönhörd i varje sekund. Där borta.

Det som händer Där just i dag, borde egentligen angå oss ännu mer än det som hände i Vietnam förra året eller i somras, då den stora debatten rasade. Det är nämligen inte bara så att USA i denna stund håller på att utrota det som vi nyss i vår okunnighet kallade för Viet Cong. Det är inte bara så att det nu finns snart tvåhundra tusen amerikanska soldater i Syd-Vietnam — och fyrahundra tusen vid nästa års slut enligt Björn Ahlander — och några tiotusen soldater från lydländer som Sydkorea, Australien och Nya Zeeland, och att dessa soldater inte längre kallas rådgivare och att kommandot inte längre förs av någon fåfång och lastbar sydvietnamesisk överste som fassar för mörkret och låter bli att fullfölja inringningsoperationen. I dag förs kriget med en helt ny effektivitet och utan några opraktiska förevändningar, hänsyn till människovärdet, Genèvekonventionen eller någon fiktion om det sydvietnamesiska folkets frihet. Det är inte längre ett krig för abstrakta

värden, rättvisa, demokrati, och det demonstreras inte längre på gatorna i Saigon, vilket enligt Expressen i somras visade på "möjligheterna av en demokratisk utveckling på lång sikt". Det är inte längre ett krig för någonting annat än för att vinna ett krig.

Kriget regerar, den stora maskinen, och för varje dag som går blir dess makt större. Den tål inga motsägelser, och när den väl har etablerats överväldigar den genom sin ofantliga dynamik. Den blir lika odiskutabel som elementen.

Förändringen kom ju, som David Halberstam berättade för Sven Lindqvist i Warszawa, inte i och med bombningarna av Nord-Vietnam utan med den strategiska bombningen av Syd-Vietnam som inleddes någon vecka senare, den 19 februari 1965. Resultatet av detta är inte bara att FNL håller på att utrotas. Gerillakriget går sämre, och i Washington är man idel leenden och att göra uppror mot ett krig som nationen håller på att vinna är nästan en orimlighet. (Det var en annan sak för intellektuella fransmän att göra uppror mot Frankrikes *nederlag* i Vietnam.) Kriget går sämre för Befrielsearmén, därför att dess apparat för förstörelse är mycket svagare än den amerikanska, och nu tycks krigföringen dels utvidga sig desperat, till stora slag, dels dra sig samman till den tidigare strategi enligt vilken FNL skyttade och drog sig undan, slog till och upp-

löste sig i mörkret, blev en spökarmé.

Men nu handlar det inte enbart om arméer i Vietnam. Soldater har inte hus, soldater har inte bufflar, soldater har inte barn och därför kommer Befrielsearmén fortfarande ofta undan. Bönderna gör det inte, det kan fastställas med mycket enkla matematiska operationer. Bernard Fall, som hör till de verkligt auktoritativa Vietnam-kännarna, har i en berömd artikel i New Republic och Le Nouvel beskrivit den verkan som det nya kriget i Syd-Vietnam har, det hänsynslösa kriget mot civilbefolkningen. I Mekong-deltat bor människorna nära varandra, hundra per kvadratkilometer eller upp till fyrahundra, och det finns inga möjligheter där att gräva sig ned i jorden. När B-52-orna lägger ut en bombmatta i det området, blir verkan sådan att det för detta bara finns ett uttryck, det som Goebbels kallade "det totala kriget".

Det utrotningskrig som Amerika i dag för i Vietnam väcker vår oro och vår indignation, därför att det är så orimligt grymt. Det drabbar inte bara en fiende utan också otaliga försvarslösa, och det drabbar dem som ingen stämna har i världen, som inte kan göra sina röster hörda, som inte har någon plats i FN. Det skulle inte vara tänkbart att USA förde ett sådant krig mot ett hårdnackat litet land i den civiliserade världen, mot Finland eller Irland, mot Grekland eller Ungern. Det

skulle se för illa ut, det skulle skorra alltför hårt mot allt möjligt, och Finlands öde eller Ungerns öde under en sådan järnhäl skulle inte ägnas några väl avvägda ledare i våra välförståndigaste tidningar. Vi skulle resa oss som en man, och marken skulle skaka av vårt engagemang. Det skulle komma oss nära, det som skedde där; det skulle handla också om oss, om vår frihet, vår undergång.

Nu är det inte riktigt så. Ändå — nyss låg Vietnam så långt borta, det var bara ett stycke politisk exotism.

Vi har sedan något år kommit mycket närmare, därför att världen för varje minut kommer närmare, därför att vi alltmer börjar bli *en* mänsklighet. Men Vietnam har också kommit oss närmare, därför att det nu börjar gå upp för oss att detta trots avstånd och alla skiljaktigheter samtidigt berör oss, att detta krig så lätt skulle kunna utsträckas, att världens öde kanske avgörs just här. Att vi sedan vi löst denna fråga också kan lösa andra, och att vi om vi inte löser detta problem kommer att hamna i en allt hotfullare återvändsgränd.

Vad kan vi då göra? Bevara vår indignation levande. Skärpa vårt språk, och samtidigt tala lugnt och sansat. Inte hata Amerika, men inse att det finns fog för ett sådant hat här och där, och att det hatet också kan komma att omsluta oss, att det till sist (kanske snart) blir fråga om å ena sidan de som har, å andra sidan de som inte har och måste ha. Inse att när en stat har fått en sådan makt som USA har i dag, så spelar det kanske inte så stor roll om det är fråga om en diktatur eller en formell demokrati — enligt alla fysikaliska lagar måste dessa energier bli farliga.

Sovjet visar i dag, efter Chrustjev, inte enbart prov på klokhet och balans; Sovjet demonstrerar också dag efter dag sin svaghet. Det är inte längre, tyvärr, fråga om den perfekta terrorbalansen, och däremellan kan vi i dag inte välja en hygienisk tredje ståndpunkt. Vi som gör motstånd eller vill föra motstånd, vi hör i dag inte hemma någonstans, utom i mänskligheten, vi bildar inte något läger. Vi är bara oss själva, mycket svaga, och det enda som vi kan hoppas på är att vi blir fler och fler, att vi blir talrika som sandkornen i havet, att vi blir en elementarkraft, en våg som kan ställa sig mot den andra vågen, den destruktiva, att vi kan trycka den tillbaka. Vi måste trycka på och trycka på.

Vi måste använda alla medel: också patetik, också cynism, skriva med stora bokstäver, inte vinnlägga oss om våra inhemska anständighetsregler, vårt hederliga bondsvenska ansikte. Vi måste också skaffa oss kunskap, mer kunskap än våra statsråd har, och föra den kun-

NAPALM AMERICAIN AU SUD - VIETNAM

skapen vidare, och samtidigt påpeka förenklarna och historieförfälskning- en som nu så energiskt sprids från Washington. I jämförelse med detta är vår marknad i Mellanvästern ett obetydligt kapital.

När Pasternak upplevde sin svåra stund och stämningen var upphetsad också här, förklarade en av våra akademiledamöter, herr Martinson, att han var beredd att riskera vad som helst. Han riskerade ingenting, och på samma sätt riskerar vi, vi som är här och den svenska regeringen och den svenska nationen, ingenting. Vi skulle kunna börja med en liten handling. Vi har redan sagt, genom Olof Palme, att detta angår oss, att vi är intresserade, samt att sociala revolutioner inte bör bekämpas med en krigsmaskin. Vi kan sträcka oss

två, tre steg längre och fortfarande inte riskera någonting. Vi kan erkänna Nord-Vietnam, så som vi erkänner Syd-Vietnam. (Det är en handling som skulle kosta oss mycket mindre än att erkänna Östtyskland.) Det skulle åtminstone visa att vi inte gick i ledband. Det skulle också ge Nord-Vietnam en liten legitimering. Nord-Vietnam existerar inte för de flesta länder, och därför är det lätt att säga för Washington att ett förhandlingsanbud inte nått fram eller inte var värt att tagas på allvar eller tyvärr kom mitt under pågående valkampanj.

Vi skulle genom en liten handling något litet begränsa entydigheten i världen, och samtidigt — vågar vi? — ge oss själva ett nytt anletsdrag.

Folke Isaksson

jämställdhet i kibbutzen?

Inspirerade av samma anda som skapade den ryska revolutionen kom i olika vågor stora grupper av unga sionister från Europa till Palestina med föresatsen att bygga upp ett socialistiskt idealsamhälle. Förutom den okuvliga viljan att med bara händerna få öknen att blomstra förde dessa grupper med sig en kanske ännu absurdare önskan att förverkliga sina socialistiska ideal, som även omfattade jämställdhet mellan män och kvinnor. Det har ofta framhållits att denna jämställdhet var en ekonomisk nödvändighet, en följd av de hårda villkor som pionjärlivet innebar. Det kan emellertid knappast ifrågasättas att jämlikhetsidealet spelade en helt självständig och avgörande roll vid grundandet av de flesta kibbutzerna. Veteranerna ville till varje pris bryta med den borgerliga, patriarkaliska miljö som de kände från sina föräldrahem. Men pionjärlivets primitiva förhållanden var också en viktig orsak för lika hårda villkor för kvinnor och män. Idag kan kibbutzen visa upp ett betydande välstånd och könsrollsmönstret finns trots detta kvar i sina huvuddrag. Vissa "revisionistiska" förändringar har ägt rum, men ändå finns det få samhällen som kan visa upp samma grad av likhet i behandlingen av könen som kibbutzen.

Bland veteranerna var det alltså ett imperativ att arbetsuppgifter och andra samhällsfunktioner skulle tilldelas, inte efter arv eller kön, utan efter individuella egenskaper och färdigheter. I viss harnesk till de kommunistiska staterna brukar kibbutzniks skryta med att vara de enda som förverkligar den kommunistiska principen: "Från var och en efter hans förmåga, till var och en efter hans behov". Ätminstone vid kibbutzens födelse var denna ledstjärna, enligt samstämmiga uppgifter, en princip utan prutmän. Således arbetade kvinnorna ute på fältet sida vid sida med männen och satte en ära i att utföra samma fysiska prestationer som de. Kanske förleddes många kvinnor att anstränga sig utöver sin förmåga. I varje fall hävdar många att veterankvinnorna led av det tunga arbetet och att kibbutzen så småningom var tvungen att övergå till ett mera "naturligt" system. Att männen också led talar man däremot om med mera stolthet.

FAMILJEBANDEN STARKS

Vid kibbutzens grundande valde man att acceptera familjen som grundenhet för samhällets uppbyggnad. Inom de mest vänstersocialistiska kretsarna diskuterades ett tag familjens upplösning, men den radikalismen stannade i salongen. Idag kan man få se en så framstående kibbutzsociolog som dr Darin-Drabkin utan längre utläggning fastslå att familjen är samhällets urcell. Samtidigt som man avskaffade ekonomiskt beroende mellan barn och föräldrar och antog en syn på barnen som tillhöriga hela samhället gick man in för att värna om familjegemenskapen och förstärka kontakten mellan barn och föräldrar. Trots att två viktiga karaktäristika för den traditionella familjen avskaffats (ekonomisk gemenskap och gemensam bostad) har familjen således inte upplösts. I stället har det visat sig att familjebanden ur viss synvinkel är betydligt starkare i kibbutzen än annorstädes. Psykologer har exempelvis funnit att kibbutzbarn är positivare till sina föräldrar än motsvarande grupper av barn i vanlig nukleär familj. I början tillämpade somliga veteraner polygami, men den dominerande andan var tämligen puritansk och monogam. Idag är troligen såväl skilsmässor som otrohet ovanligare i kibbutzen än utanför. Man kan skönja ett tilltagande giftermålsraseri och en viss undantagsställning för de ensamstående. Man bör inte glömma att den judisk-patriarkaliska traditionen antagligen fortfarande har ett starkt grepp om israelernas tänkande och att exempelvis en så enkel sak som bostadsutformningen kan låsa primärgruppernas kontaktmönster inom en snäv ram.

KIBBUTZENS UPPFOSTRINGSSYSTEM – EN SUCCÉ

Den kollektiva barnuppfostran har naturligtvis bidragit till att ge kibbutzens familjeliv sin speciella karaktär och är självklart en viktig förutsättning för kvinnornas frigörelse. Man gör emellertid ett misstag om man tror att kvinnornas

Barnsköterskan och förskollärarinnan har hand om kibbutzbarnen större delen av dygnet.

frigörelse var det enda skälet för kibbutzens kollektiva barnuppfostran. De socialistiska idealen innefattade en stark tro på gruppfostran och uppfostringsfrågor har intagit en central plats under hela kibbutzens utveckling. Idag är olika psykologiska forskare tämligen överens om att kibbutzens uppfostringssystem är något av en succé. De studier som gjorts på kibbutzbarn visar få av de allvarliga defekter som samhällsbevarare runt om i världen varnat för. I stället har man funnit ett flertal egenskaper som de flesta skulle anse högst positiva. Det bör också påpekas att kibbutzens barninstitutioner inte kan jämföras med våra daghem och lekskolor eftersom de inte tillkommit som nödhjälp för föräldrarna utan efter grundlig överläggning om vad som är bäst för barnen.

I den svenska kibbutzdebatten gör man på vissa håll stor sak av det faktum att föräldrarna ibland vill ha sina barn hos sig på natten. Såväl motståndare som anhängare av denna ordning framhåller emellertid starkt att "föräldrasovandet" inte innebär uppgivande av gruppfostran. Den kollektiva uppfostran håller de flesta mycket starkt på vare sig de är anhängare av "föräldrasovande" eller "barnhussovande". Endast 10 av de 230 kibbutzerna har infört föräldrasovande och då efter mycket divergerande principer: i vissa kibbutzer för de äldre barnen och i vissa endast för de yngre.

Ätminstone efter amningsperioden kan således mödrarna sägas ha samma ställning som övriga medlemmar. Barnen är i barnhusen, maten i matsalen, tvätten i tvätteriet och kläderna i klädförrådet, varför det inte finns någon anledning för kibbutzhustrun att stanna hemma. På vissa håll kan det dock hända att de återstående minimala hushållsbestyren tas som ursäkt för att låta en kvinna ibland slippa undan med färre arbetstimmar. I somliga kibbutzer har man gått så långt som till generell arbetstidsförkortning för kvinnor och det oberoende av civilstånd, barnantal eller individuella egenskaper; ett steg som till och med är för reaktionärt för de flesta svenska borgare. Vid diskussionen med kibbutzniks, speciellt de unga, framgår också att de flesta förutsätter att modern har mer ansvar för barnet än fadern och att det är viktigare för en man än för en kvinna att utföra sitt arbete väl.

JÄMSTÄLLDHET I FÖRHÅLLANDE TILL BARNEN

När det gäller jämställdheten i förhållande till barnen kan man säga att det förhåller sig ganska bra. Efter arbetet hämtar föräldrarna sina barn från respektive barnhus och familjen samlas på verandan eller gräsplanen utanför föräldrahemmet för att verkligen ägna sig åt varandra ända fram till läggdags. Inga hushållsbestyr, läxövervakning eller liknande som kan störa samvaron. Alla sammanträden och kulturella aktiviteter är förlagda till efter barnens läggdags. De frustrerande och fostrande plikterna sköter barnträdgårdslärarinnan eller (i ännu högre utsträckning) de äldre barnen om. Det enda som förenar barn och föräldrar är således det ömsesidiga vänskapsförhållandet. Det förefaller mycket troligt att tiden för verklig s a m v a r o mellan barn och föräldrar är längre än i exempelvis ett svenskt hem där modern ofta är så bunden vid sitt barn att hon aldrig kommer på tanken att verkligen umgås med det.

Kibbutzpappans dag är också uppgjord så att han skall kunna umgås med sin familj ostört. För en svensk mans-emanicipationist är det en ren fröjd att en eftermiddag flanera runt i en kibbutz och se alla pappor (och även andra män) pyssla eller busa med barn i olika åldrar. Vid läggdags tar mamman det ena barnet och pappan det andra och tågar iväg till var sitt barnhus där ofta en uppsluppen godnattceremoni vidtar.

MÅNGA FÖRDOMAR KVAR

Dessa lycklig förhållanden bör dock inte förleda någon att tro att kibbutzen lyckats bryta ner könsfördomarna helt

Fortsättning på sidan 17

På eftermiddagen samlas hela familjen för att vara tillsammans. Barnet står i centrum och föräldrarna är dem till lags.

Vindruveplockning är ett typiskt kvinnoarbete och är allmänt avskytt. Diskning är däremot ett typiskt manligt yrke.

Helene Weigel

av Ursula Eberle

Den som har vistats i Berlin och inte haft möjlighet att besöka Berliner Ensemble får känslan av att ha försummat någonting. Varje teaterälskare känner till denna teater, som är så intimt förbunden med två namn – Bertolt Brecht och Helene Weigel. "Die Weigel", en av århundradets största tyska skådespelerskor,

är på samma gång teaterns chef. Hon är känd långt utanför DDR:s gränser och behöver ingen "publicity". Hon gör intryck genom sin scenpersonlighet, genom sin värdighet och mänsklighet och sin bekännelse till socialismen. Hennes man, Bertolt Brecht, har beskrivit hennes utstrålning med orden: "Teaterns nya tidsäl-

Helene Weigel som fru Flinz i komedin med samma namn som uppförts av Berliner Ensemble.

Helene Weigel reciterar vid en Brechtsammankomst för barn (ovan t. h.)

der började när "Mutter Courages" tältvagn rullade in på det ödelagda Berlins scen. Ett och ett halvt år senare, i demonstrationståget den första maj, pekade mödrarna ut 'Die Weigel' för sina barn och välsignade freden."

Alla sina stora kvinnoroller har Bertolt Brecht skrivit för henne. När man tänker på henne ser man samtidigt framför sig Mutter Courage, Fru Carrar, Pelagea Wlassowa från Gorkis "Modern" och den judiska kvinnan i "Tredje rikets fruktan och elände". Man ser framför sig den fascinerande kvinnan med sin kärva skönhet, de kloka, vänliga ögonen, den mörka, fängslande rösten och all hennes charm.

Som sextonårig skolflicka lämnade Helene Weigel lyceet i Wien därför att rektorn hade förbjudit henne att ha med sig Heinrich Heines diktsamling "Buch der Lieder" till skolan. Trots föräldrarnas motstånd blev hon så småningom skådespelerska och redan efter tre månaders teaterstudier, fick hon sitt första engagemang i Frankfurt am Main. Senare kom hon till Staatstheater i Berlin där hon lärde känna Bertolt Brecht. Åren 1925 och 1926 spelade hon hos Max Reinhardt, den tidens främste tyske teaterledare, på Deutsches Theater i Berlin.

Mötet med Brecht förde hennes liv in på nya banor. Hon lämnade den traditionella teatern och sin borgerliga publik och erövrade en ny publik, en proletär publik. Hennes man kallade detta: "Helene Weigels nedstigande till äran". 1932 spelade hon för första gången Pelagea Wlassowa i Brechts "Modern".

När nazisterna hade iscensatt riksdagsbranden i Berlin lämnade hon tillsammans med sin man Tyskland och upplevde de bittra åren i emigration. Österrike och Schweiz blev de första stationerna. Därefter tillbringade familjen Brecht några lugna år i Danmark. "Die Weigel" gästspelade då i Paris med en ensemble emigrerade Berlin-arbetare. När nazisterna hotade också Danmark fortsatte familjen Brecht via Sverige, Finland och Sovjetunionen till Amerika. En lång rad smärtsamma erfarenheter vän-

tade där både diktaren och skådespelerskan. I drömfabriken Hollywood fanns det, med undantag för en mycket obetydlig roll, inga uppgifter för "Die Weigel". Men trots allt var dessa år avgörande för skådespelerskans konstnärliga utveckling.

Hennes storhetstid började med återkomsten till Tyskland. Under hennes ledning uppnådde Berliner Ensemble, som ligger i stadens centrum nära Friedrichstrasse, den ena framgången efter den andra. Hon leder oss inte bara med sitt intellekt utan också med hjärtat, säger hennes medarbetare. Den goda kontakten med personalen och förståelsen också för skådespelarnas, scenarbetarnas och de övriga medarbetarnas vardagsbekymmer är betecknande för människan Helene Weigel. Hennes 65-årsdag i maj 1965 var en festdag för alla. Skådespelerskan har fått flera höga utmärkelser av DDR:s regering och hon har utnämnts till professor.

14 utlandsturnéer som bl. a. gått till London, Wien, Warszawa och Moskva, till Leningrad, Prag, Stockholm och Helsingfors, till Budapest och Bukarest har medfört ständigt nya framgångar. I augusti 1965 gästspelade teatern på nytt i London med 22 föreställningar på den brittiska nationalteaterns traditionsrika hemscen, "Old Vic". Londonpressen betecknade gästspelet som årets stora teaterhändelse. Times skrev: "Det var den mest övertygande reklam för livet på andra sidan som hittills skådats i detta land."

Framstående utländska författare, regissörer och skådespelare kan räknas bland Berliner Ensembles ständiga besökare. 1962 var t. ex. Vittorio de Sica en entusiastisk åskådare av Tolvskillingsoperan och Arturo Ui.

Våren 1966 reser Helene Weigel med sin ensemble på ett gästspel till Moskva. Hösten 1966 kan kanske Berliner Ensemble också hörsamma den år efter år förnyade inbjudan till ett gästspel vid Biennalen i Venedig.

fria kvinnor

Som ett apropå till den svenska debatten
om familjen citerar vi i detta och nästa nummer
av vår tidning ett par avsnitt ur den kända
engelska författarinnan Doris Lessings
roman "Den femte sanningen".

Richard kom in i rummet. Han var i medelåldern men såg yngre ut med sin jämna solbränna efter en försommarsemester i Italien. Han var klädd i snäv gul sportskjorta och nya lätta byxor. Varje söndag året om, sommar som vinter, var Richard Portmain klädd som en friluftsmänniska. Han var medlem av ett flertal passande golf- och tennisklubbar men spelade bara när affärerna påkallade det. Han hade en sportstuga men skickade familjen dit ensam utom de gånger då det kunde vara lämpligt att inbjuda affärsvänner över en weekend. Han var en stadsmänniska ut i fingerspetsarna. Sina lördagar som söndagar ägnade han åt att gå från klubb till pub till bar. Han var en ganska kortväxt, mörk, kraftigt byggd, nästan fetlagd man. Hans runda ansikte som var charmfullt när han log blev trilskt på gränsen till vresighet när han inte log. Hela hans bastanta person med det framskjutna huvudet och den fasta blicken hade ett uttryck av envis beslutsamhet. Otåligt räckte han nu Molly nyckeln som var löst inlindad i hennes röda scarf. Hon tog emot den och lät det mjuka materialet glida mellan sina kraftiga vita fingrar. "Jasså, du ska ut och lapa lantluft, Richard?" sa hon.

Han var förberedd på en pik av just det slaget och nu log han stelt och kisade mot det bländande solskenet. När han upptäckte Anna gjorde han en ofrivillig grimas, nickade stelt och slog sig snabbt ner i andra ändan av rummet. Så sa han: "Jag visste inte att du hade en gäst, Molly".

"Anna är ingen gäst", sa Molly.

Hon väntade med flit tills Richard hade hunnit se dem ordentligt där de satt idolent utsträckta i solskenet och betraktade honom med välvilligt spörjande min.

"Vin, Richard?" undrade Molly. "Öl? Kaffe? Eller te kanske?"

"Om du har en whisky skulle jag uppskatta det."

"Står bredvid dig", sa Molly.

Men sedan han klargjort sin maskulina smak satt han kvar i stolen. "Jag kom för att diskutera Tommy". Han kastade en blick på Anna som slickade i sig det sista av sina jordgubbar.

"Men du har redan diskuterat det här med Anna efter vad jag har hört, så nu kan vi diskutera det alla tre."

"Anna har alltså..."

"Ingenting", sa Molly. "Det här är första gången vi haft möjlighet att träffas."

"Jasså jag kommer och stör er första förtroliga lilla pratstund", sa Richard med ett allvarligt försök att vara godmodigt overseende. Men han lät som en viktigpetter och de båda kvinnorna besvarade det med att se roat generade ut.

Richard reste sig häftigt.

"Ska du redan gå?" undrade Molly.

"Jag tänker ropa på Tommy." Han hade redan fyllt lungorna för att utstöta det myndiga rop som båda väntade sig då Molly hejdade honom med: "Skrik inte på honom Richard. Han är inte någon liten pojke längre. Förresten tror jag inte han är inne."

"Visst är han inne."

"Hur vet du det?"

"För att han tittade ut genom fönstret en trappa upp. Det förvånar mig att du inte ens vet om din son är inne eller ej."

"Varför det? Jag springer inte och vaktar honom."

"Det är nog gott och väl, men vart har du kommit med det?"

De såg nu på varandra med öppen fientlighet. Som svar på hans "vart har du kommit med det" sa Molly: "Jag

tänker inte diskutera hur han borde ha uppfostrats. Låt oss vänta tills dina tre barn har vuxit upp innan vi sätter poäng."

"Jag har inte kommit för att diskutera mina tre barn."

"Varför inte? Vi har diskuterat dem hundratals gånger. Och det har väl du och Anna också."

Det följde nu en paus under vilken båda behärskade sin ilska, förvånade och oroade över att den redan hunnit bli så stark. Mollys och Richards historia var följande: De hade träffats 1935. Molly var djupt engagerad i det republikanska Spaniens sak. Det var Richard också. (Men som Molly brukade påpeka, då han talade om detta som ett beklagligt förfall till politisk exotism: "Vem var inte det på den tiden?") Portmains, en förmögen familj som helt förhastat utgick att detta var ett bevis för permanenta kommunist sympatier, hade dragit in hans appanage. (Som Molly uttryckte det: "Kan man tänka sig inte ge honom en enda penny!") Richard var givetvis överlycklig. De hade aldrig tagit honom på allvar förut. Med stöd av detta skrev han genast in sig i partiet. Richard som inte hade något annat än ännu oupptäckt talang att tjäna pengar försörjdes av Molly i två år medan han skulle lära sig att bli författare. (Molly — naturligtvis några år senare: "Kan man tänka sig något mera banalt? Men det är klart att Richard måste vara slätstruken i allt han företog sig. Varenda en skulle bli stor författare — utan undantag! Känner du inte till spöket i den kommunistiska garderoben — den verkligt förfärliga sanningen? Det är den att varenda en av partiets gamla stridshästar — du vet, folk som man trodde aldrig hade tänkt på annat än partiet i

äratal, varenda en har ett manuskript eller en bunt dikter i en låda någonstans. Varenda en tänkte bli vår tids Gorkij eller Majakovskij. Är det inte förskräckligt? Är det inte rörande? Misslyckade konstnärer. Jag är säker på att det är betecknande för någonting, om jag bara visste vad." Molly fortsatte på rent trots att försörja Richard flera månader efter det hon hade lämnat honom. Hans reaktion mot vänsterpolitik, som kom mycket plötsligt, sammanföll med hans övertygelse att Molly var omoralisk, slarvig och bohemisk. Men till hennes lycka hade han redan inlett en förbindelse med en flicka som trots att den var kortvarig ändå blev så pass känd att han vid skilsmässan inte kunde få vårdnaden om Tommy, vilket han hade hotat med att kräva. Han återbördades i familjens sköte och accepterade det som Molly med ett lätt förakt kallade för "ett jobb i city". Hon hade inte ens nu en aning om vilken mäktig man Richard hade blivit i och med att han accepterade samhällställningen som sin arvedel. Richard hade sedermera gift sig med Marion, en mycket ung, varm, behaglig, stilsam flicka av relativt god familj. De hade tre söner.

Molly som var begåvad i så många olika riktningar ägnade sig under tiden en smula åt dans — men hon hade strängt tagit inte rätta kroppsbyggnaden för en ballerina. Hon gjorde ett sång- och dansnummer i en revy men tyckte att det var för ytligt. Hon tog lektioner i croquis men slutade med det när kriget bröt ut. Därefter arbetade hon som journalist men gav upp journalistiken för att ägna sig åt kulturell verksamhet inom kommunistpartiet och drog sig ur det av samma skäl som andra — det var så dödande tråkigt att hon inte stod ut med det. Sedan blev hon skådespelerska i andra planet och hade efter åtskilligt lidande försonat sig med tanken att hon i själva verket var en dilettant. Hennes källa till självaktning var att hon inte — som hon uttryckte det — hade gett upp smugit in i tryggheten. In i ett tryggt äktenskap.

Och hennes hemliga källa till oro var Tommy om vilken hon utkämpade en segsliten batalj med Richard. Han tyckte speciellt illa om att hon hade rest bort på ett år och låtit pojken stanna kvar hemma och sköta sig själv.

Nu sa han harmset: "Jag har träffat Tommy en hel del under det senaste året när du lämnade honom ensam..."

Hon avbröt honom: "Jag försöker ju hela tiden förklara det — jag tänkte igenom alltihop och kom underfund med att det skulle vara nyttigt för honom att vara ensam. Varför pratar du alltid om honom som om han vore en barnunge. Han hade fyllt nitton, dispo-

nerade ett bekvämt hus och hade pengar och allt annat ordnat."

"Varför medger du inte att du hade kolossalt roligt när du kuskade omkring i Europa utan Tommy som en black om foten?"

"Visst hade jag roligt — varför skulle jag inte haft det?"

Richard skrattade, ett högt och obehagligt skratt, och Molly sa otåligt: "Å för Guds skull, det är klart jag var glad över att vara fri för första gången sedan Tommy föddes. Varför inte? Och du själv — du har Marion, den präktiga lilla hustrun som är bunden till händer och fötter av pojkarna medan du gör som du behagar. Men det är förstås en helt annan sak. Jag försöker ju hela tiden förklara det och du hör aldrig på. Jag vill inte att han ska växa upp till en sån där förbaskat modersbunden engelsman. Jag ville att han skulle bryta sig loss från mig. Ja, skratta inte, men det var inte bra att vi båda var tillsammans här i huset. Vi var alltid så tätt inpå varann och visste allting som den andre gjorde."

Richard gjorde en irriterad grimas och sa: "Ja, jag känner till dina små teorier på den punkten."

Varvid Anna sköt in: "Det är inte bara Molly — alla kvinnor jag känner

— jag menar verkligen kvinnor, är oroliga för att deras söner ska växa upp som... de har haft goda skäl att oro sig."

Richard riktade nu en fientlig blick mot Anna, och Molly iakttog dem noga.

"Som vad då, Anna?"

"En smula olyckliga i sitt sexualliv kanske", sa Anna ljuvt. "Eller skulle du vilja påstå att det är en alltför stark överdrift, hmmm?"

Richard rodnade, djupt och oskönt. Så vände han sig till Molly och sa: "Nåja, jag påstår inte att du medvetet gjorde något som du inte borde göra."

"Tack."

"Men vad tusan är det fel på pojken? Han har aldrig tagit en ordentlig examen, han ville inte till Oxford, och nu sitter han bara och grubblar och..."

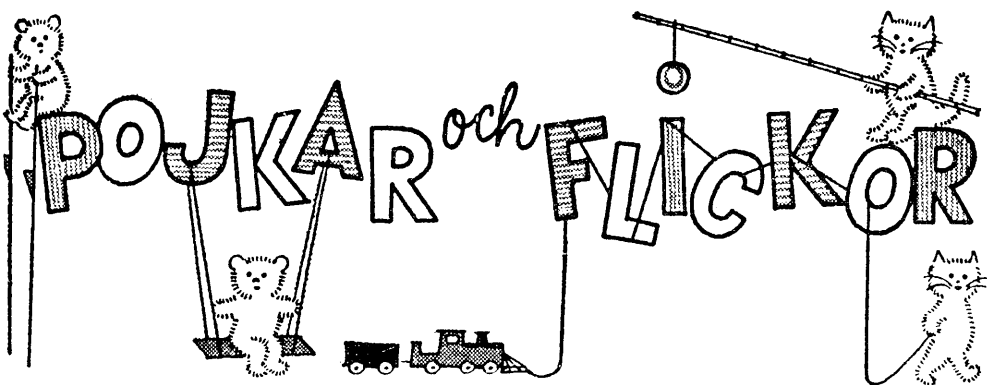
Både Anna och Molly skrattade högt åt ordet grubbla.

"Pojken oroar mig", sa Richard. "Det gör han faktiskt."

"Han oroar mig också", sa Molly försonligt. "Och det var det vi skulle diskutera, inte sant?"

"Jag erbjuder honom det ena efter det andra. Jag tar med honom överallt där han kan träffa folk som han kan ha glädje av."

Fortsättning på sidan 16

Mormor Stina berättar

av Harry Iseborg

— Det var en gång en pojke som hette Lasse, berättade mormor. Han var åtta år, precis som Kall-Olle, och han var en riktig odysdypåse.

— Precis som Kall-Olle, insköt Svante.

— Pjetit tom Tall-Olle, härmade Lill-Byttan och pekade finger.

— Ja, nästan, sa mormor och fortsatte: — Lasse bodde med sin mamma i en socken som hette Liljedalen, och i den socknen brukade man aldrig ljuga.

— Varför det? sa Ann-Gull och höll upp Pian så att dockan skulle höra ordentligt.

— Nej, sa mormor, det fanns en god fe som skyddade alla med sitt trollspö.

— Vad hette hon? sa Kall-Olle.

— Dagg-Lisa, sa mormor.

— Hur såg det där trollspöt ut egentligen? undrade Svante som ville veta hur allting var gjort.

— Äh, det var ett fint trollspö må ni tro, sa mormor. Själva spöet var gjort av en mänstråle och i toppen på spöet gnistrade och lyste en diamant.

— Diamant? Va ä de för någe? sa Anna-Gull.

— Äsch, sa Kall-Olle, det vet du väl. Mamma har ju en diamant i sin ring.

— Jasså, den som hon har köpt på EPA, sa Ann-Gull.

— Just den menar jag, sa Kall-Olle och såg viktig ut för att han visste vad en diamant var.

— Det är ingen riktig diamant, sa Svante, det är en imitation.

— Va ä en imitation, undrade Anna-Gull.

— Det är något som inte är äkta vara, sa mormor, men Dagg-Lisas diamant var äkta vara, ja, den kristallen var renast bland de rena, och därför kallades den "Sanningens pärla". Och hemligheten med den pärlan var den, att så länge den satt kvar på toppen av Dagg-Lisas trollspö, kunde ingen lögn bli sagd i Liljedalen.

Men en kväll när barnen höll på att spela fotboll på planen utanför Lasses

stuga, hände det sig att den fula kvasthäxan Romba-Romba kom svävande på sin kvast över Liljedalen. Barnen fortsatte sitt spel därnere, de kunde ju rakt inte veta, att själva Romba-Romba flög omkring i skyn och tittade på dem; för häxan hade den vanan att göra sig osynlig när hon kom i närheten av människor. Och så gott var det, förresten, för annars hade ju barnen sprungit in till sitt.

— Eller också hade luftvärnet i trakten skjutit ner henne, det är så klart, sa Svante.

— Tog hon Sanningens pärla, undrade Kall-Olle.

— Det gjorde hon, sa mormor. När hon flög däruppe i luften fick hon plötsligt se, att Dagg-Lisa hade glömt kvar sitt trollsjö på en rosenbuske.

— Vart hade Dagg-Lisa gått? sa Anna-Gull. Hade hon gått och badat?

— Nej, sa mormor, hon hade gått för att vara med i älvdansens i skogsbrynet.

— Det var slarvigt av henne att glömma kvar trollspöet, sa Svante.

— Mja, lite tanklöst var det väl, sa mormor. Men nu måste ni vara tysta, barn, för annars kan jag inte berätta min saga.

Barnen lovade att vara tysta. Och så fortsatte mormor.

Romba-Romba tog Sanningens pärla och flög upp i en talltopp för att titta på den fina tingesten.

— Minsann, kraxade kvasthäxan, har jag inte funnit Sanningens pärla. Det var då för rart. Nu flyger jag genast bort till min gode vän, gubben Lögn, och säljer pärlan åt honom, så får jag bra betalt.

— — —

— Kära hjärtanes, sa Lasses mamma när klockan slog åtta, är inte barnen hemkomna ännu. Lasse lovade ju att säga till barnen att vara inne klockan sju. Och så gick Lasses mamma och gläntade på gardinen och kikade ut mellan pelargoniorna, som lyste och doftade i

fönstersmygen. — Äck, äsk, äck, sa Lasses mamma och riste på huvudet, äck, äck, äck, håller di ännu på och leker.

Och så gick mor ut till barnen och sa:

— Varför kommer ni inte in, barn?

— Nähej, sa Olle, som var elva år och hade egen klocka, vi ska inte komma in förrän halv tio, det har Lasse sagt.

Då sprang Lasse raka vägen in i stugkammaren och gömde sig bakom sängen. Där låg han och skämdes. Ja, han skämdes så att han grät, och eftersom han ändå grät, så grät han riktigt ordentligt. Men Lasse fick ingen mat den kvällen, därför att han hade talat osanning.

När Dagg-Lisa kom tillbaka till rosenbusken och fann att hennes pärla var stulen, blev hon mäkta bedrövad. Nu hade en lögn sagts i Liljedalen och det var illa nog det.

Men en som inte grät var den fula häxan Romba-Romba. Hon satt på sin kvast och skrattade och kraxade och hade väldigt livat. Men med ens blev hon allvarlig. Hon kände att pärlan liksom brände i handen, och när hon flyttade den över i andra handen, lyste den till med ett sådant starkt sken, att hon sånär hade förlorat synförmågan.

— Fy på dej, din otäcking, morrade kvasthäxan Romba-Romba.

Men de orden brydde sig Sanningens pärla inte ett dugg om. Hon brände häxan i den andra handen också, så det blev ingen annan råd för Romba-Romba än att putta ner pärlan i kaffepannan, som hängde över kvastskafet. Där låg nu den stackars pärlan i kaffesumpen. Men hon lyste i alla fall där hon låg, för hon var en äkta pärla.

När klockan var tolv på natten smög sig Lasse ur huset. Han såg först efter att mor sov, och sen smet han ut.

När pojken kom ut i förstugan snavade han på något och föll på näsan.

"Ojoj", tänkte Lasse, "nu vaknar väl mor". Han vågade knappast andas medan han lyssnade. Nej, mor vaknade inte och det tyckte pojken var skönt för han kände hjärtat i halsgropen, och det var inte så trevligt. Lasse såg efter vad han hade snavat på — det var fotbollen.

— Jasså, var det vara du, min vän, sa Lasse.

— Jag är ingen vän med dej, sa bol-len, för du är en lögnare.

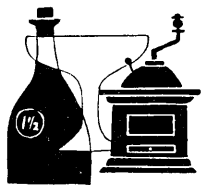
— Hå-hå-ja-ja, suckade Lasse, jag måtte vara en rysligt dålig pojke.

— Jaha, det är du allt, mente fotbollen. Och så hoppade han upp och smällde pojken på näsan.

När pojken kom ut på gården stod månen högt på himlen. Månen var inte på något vidare gott humör, och därför räckte han ut tungan åt Lasse. Lasse tänkte räcka ut tungan han också, men

Fortsättning på sidan 18

vi ser på
varan

Först en gammal fin historia:

En poliskonstapel kommer fyra trappor upp i ett hyreshus. Han ringer på dörren till en viss lägenhet, och när den öppnas, säger han så här: "En man vid namn Schubert skall ha blivit misshandlad här i lägenheten".

Den som öppnade dörren såg fredlig ut och verkade inte våldsam på något sätt. Misstaget klarades upp så småningom. Någon grannes nerver hade strejkat vid hörandet av pianoklink, och denne någon hade i sin nöd ringt till polisen, som tagit anmälan helt bokstavligt.

Man kan ta det från en annan synpunkt också.

kvinnorna om samhället

Fortsättning från sidan 5

bildningsmöjligheter togs vid riksdagen 1865—66 då kvinnor fick rätt att studera vid universitet och avlägga examen. Under årens lopp har det ej sällan förekommit att kvinnor varit utestängda från kurser vid ämbetsverk som kvalificerat för högre tjänster. Numera sammanhänger kvarstående diskriminering huvudsakligen med slentrianmässigt könsbestämd yrkesvägledning.

Civilrättslig likställighet för kvinnor grundlades när den lika arvsrättens genomfördes år 1845. Nästa steg kom 1858 då ogifta kvinnor blev myndigförklarade vid 25 års ålder. 1919 fick kvinnor rösträtt och valbarhet. De första kvinnorna kom in i riksdagen 1921. Nu finns det omkring 40 kvinnliga riksdagsledamöter av totalt 380.¹⁾ Kvinnornas civilrättsliga likställighet är numera fullt genomförd hos oss.

Möjlighet för kvinnor att försörja sig genom eget arbete på samma sätt som män har i vårt land varit svårare att nå. Den är ännu endast delvis förverkligad. År 1846 fick kvinnor rätt att driva handel. 1853 fick de rätt att undervisa i mindre skolor. År 1909 öppnades statstjänster i princip för kvinnor, först 1925 fastställdes "grunderna" så att beslutet kunde träda i kraft. 1958 öppnades de sista statstjänsterna, de prästerliga, för kvinnor.

Jämställdhet i fråga om försörjningsmöjlighet innebär även lika lön. Här släpar kvinnorna efter både inom den lägre statstjänsten och inom industrin. När full likalön nu är i sikte beror det mest på arbetskraftbristen och mindre på våra egna strävanden som i så många år varit av ringa verkan.

Ett annat exempel på bristande likställighet är kvinnornas koncentration på låglöneyrken. När det gäller de högsta tjänsterna måste man komma ihåg att mycket få kvinnor före 1925 ansåg det lönt att kvalificera sig för tjänster som i varje fall ej stod öppen för dem. Nu har en ny generation hunnit bli konkurrenskraftig och man ser att t. ex. antalet kvinnliga professorer växer snabbt. Svårare är det att

en man vid namn Schubert...

På sista tiden har det blivit allt vanligare med små, små radioapparater, som folk bär med sig till och med, för att inte ett ögonblick vara tvungna att undvara den popmusik, som strömmar ur dess håligheter. Ibland är det inte bara pop heller, utan "vacker" musik, som spelas.

Men hur?

Ju mindre apparaterna är, dess mindre är denna förmåga att bära fram toner, från de djupaste till de högsta. Sådana där små mottagare, ibland inte större än en stor tändsticksask, kan vara utmärkta på många sätt, till nyheter, tidgivning och annat nyttigt, men vad jag vill säga med det här är, att vi inte i tid och otid ska låta dem återge musik. Det blir ju ett hån mot allt vad musik heter, inte bara klassisk och "fin", nej, också "vardagsmusik", som vi piggar upp oss med vid städning, disk etc. Är vi så rädda för tystnaden, att vi måste ha det där skrallandet på gång jämt?

Inget ont om popmusik. Schubert kan ju sägas ha varit en av sin tids "tio-i-topp-artister". Bland Beethoven, Mozart, Haydn, Bach och andra. Men när man skulle spela dem, så hade man ett piano eller två, en fiol, en cello, eller också sjöng man. Det var levande musik. Och om än någon amatör satt och "misshandlade" noterna, så var det hans ensak i stort sett, det var förresten inte så lytt i husen som nu.

Men transistormusik är väl värre misshandel än så.

För att återge musik fordras en viss förmåga hos apparaten att ge ifrån sig olika klangfärg, något som de minsta totalt saknar. Vi får ett tonlöst slammer i stället för musik. Där står en sådan där liten otäcking och väser fram den gamla vackra "La Paloma".

Det är mycket synd om musiken.

Jag är arg i dag.

Chi-yuan

förstå varför endast 20 av 800 rektorer i den obligatoriska skolan är kvinnor, vilket Gudrun Lantz påpekar — möjligen är kvinnliga lärare mindre benägna än män att byta undervisningen mot kontorsarbete.

Att det finns så mycket fler kvinnor än män i låglöneyrken har många orsaker. Ända tills helt nyligen har långt flera flickor än män nöjt sig med att gå direkt från "folkskolan" till något arbete med tanke på att efter några år byta ut denna försörjning mot äktenskap. Sannolikt kommer bristen på arbetskraft att leda till en utjämning. Flickor kommer att lockas att kvalificera sig för nya s. k. manliga yrken med avancemangsmöjligheter. Det sägs nu att "produktionstekniska förluster av katastrofala mått är ett tungt vägande skäl när det gäller att bekämpa könsdiskrimineringen". Man har anledning vänta sig att situationen på arbetsmarknaden skall underlätta reformer som kvinnor länge kämpat för.

En sådan reform är särbeskattning. Hur länge skall vi ha kvar sambeskattningen som "rätteligen hör hemma i det förgångna (?) patriarkaliska samhälle där mannen var hustruns målsman och förmyndare".

Kanske skall vi nu äntligen få tillräckligt mycket statusstärkt vårdmöjligheter för barn från spädbarnsåldern upp till de första skolåren.

Kan vi hoppas på en verkligt kraftig propaganda för att bägge föräldrarna skall dela arbetet med hem och barn?

Hur länge dröjer det innan det blir allmänt erkänt att en far är lika viktig som en mor?

Om behovet av kvinnlig arbetskraft utanför hemmen kunde leda till en valfrihet för föräldrarna att mellan sig efter häg och fallenhet fördela hemarbete och barnavård då vore ett stort steg taget i riktning mot ett människosamhälle.

Bland de omständigheter som fördröjer kvinnornas likställighet i samhället bör inte minst framhållas den efterblivenhet ungdomen möter i veckopress och annonser. Här är det kapitalstarka amerikanska inflytandet verkligen av ondo. Ava Helen Pauling skrev nyligen i tidskriften Friendship Universal att kvinnans ställning i USA är säm-

re än i andra socialt framskridna länder.

Visst har vi mycket att vara tacksamma för, vi kvinnor i ett land som Sverige år 1965. Vi är tacksamma för de pressröster som allt oftare kommer till kvinnornas hjälp. Vi är tacksamma och stolta över en rad kunniga unga kvinnor som för vår talan i böcker, artiklar och föredrag. Vi är också tacksamma för de stora kvinnor i olika länder som banar väg — för varje Alva Myrdal, för varje kvinnlig Nobelpristagare.

Men trots allt kommer det att dröja länge innan kvinnor får ett samhällsinflytande i jämbredd med männen. Det finns nämligen ännu inte en verklig allmän opinion ens bland kvinnorna för ett människosamhälle.

Vi kvinnor vill ha fulla medborgerliga rättigheter — ja visst. Vi vill ha lika lön — naturligtvis. Vi vill ha samma möjligheter som män att välja det arbete som passar oss — så klart. Men varför vill vi allt detta? Det är inte bara en trivsel- och rättvisefråga. Vår likställighet är inte ett självändamål utan främst en förutsättning. Vi har en samhällsinsats att göra.

Eller är det inte så? Man kan tvista om hur mycket olikheten mellan män och kvinnor i fråga om en enda kromosom betyder arlagsmässigt. Min gamla tes att skillnaden mellan individerna är långt större än skillnaden mellan könen — bortsett från fortplantningsuppgiften — håller säkert. Men lika visst är att samhället lider skada när hälften av dess medlemmar saknar inflytande eller har oproportionerligt litet att säga till om. Det är numera självklart att den s. k. arbetarklassen ska ha lika stort inflytande som den s. k. intelligensen eller de välsituerade. Vi börjar bli medvetna om att rasdiskriminering och könsdiskriminering är samhällssjukdomar som måste bekämpas. Om vi för den kampen energiskt och framgångsrikt så ska det kanske visa sig att Mrs Pauling har rätt när hon säger: "Idag har kvinnorna rösträtt och kan vara en politisk faktor att räkna med i de flesta länder i världen. Kan kvinnorna återta makten och skapa sunda förhållanden på jorden? Jag tror att de kan det och att de måste det. Hela mänsklighetens existens beror på detta."

¹⁾ I januari 1966 48 kvinnor i riksdagen.

fria kvinnor

Fortsättning från sidan 13

Molly skrattade igen.

"Ja, skratta och häna du. Men eftersom det nu är som det är har vi inte råd att skratta."

"När du sa ha glädje av trodde jag att du menade känslomässigt. Jag glömmmer alltid vilken liten uppblåst snobb du är."

"Det skadar ingen att bli åthutad", sa Richard med oväntad värdighet. "Skäll på mig om du vill. Du har levt på ditt sätt och jag på mitt. Det enda jag säger är att jag har möjlighet att erbjuda pojken — ja, allt vad han vill ha. Och han är helt enkelt inte intresserad. Om han gjorde något konstruktivt tillsammans med dina likasinnade vore det en annan sak."

"Du pratar alltid som om jag försöker hetsa upp Tommy mot dig."

"Det gör du också."

Om du menar att jag alltid har sagt vad jag tycker om din livsstil, dina värderingar, din prestigejakt och allt det där, då har du förstås rätt. Varför ska jag behöva hålla inne med allt jag tror på. Men jag har alltid sagt att du har din far, du måste lära känna hans värld, den finns där i alla fall."

"Storartat av dig."

"Molly uppmuntrar honom alltid att träffa dig oftare, sa Anna. "Det vet jag att hon gör. Och det gör jag också."

Richard nickade otåligt och antydde därmed att vad de sa var betydelselös.

"Du är så enfaldig när det gäller barn, Richard. De tycker inte om att vara splittrade", sa Molly. "Se på människor han lär känna genom mig — konstnärer, författare, skådespelare och så vidare."

"Och politiker. Glöm inte kamraterna."

"Ja, varför inte? Han kommer att växa upp med en viss kännedom om den värld han lever i, vilket är mer än man kanske kan säga om dina tre — det blir Eton och Oxford för hela slanten. Han ser inte världen ur överklassens trånga ankdammsspektiv."

Anna sa: "Ni kommer ingenstans om ni går an på det här sättet." Hon lät arg, hon försökte rätta till det med ett skämt: "För det första borde ni två aldrig ha gift er, men det gjorde ni... och för det andra borde ni inte ha fått något barn, men det fick ni..." Hennes röst lät arg igen och hon dämpade den på nytt och sa: "Inser ni att ni har sagt samma saker om och om igen i årtal? Varför accepterar ni inte att ni aldrig kan komma överens om någonting och slutar upp med det där?"

"Hur ska vi kunna sluta upp med det när vi har Tommy att tänka på", sa Richard retligt och mycket högljutt.

"Måste du skrika?" sa Anna. "Hur

vet du att han inte har hört vartenda ord? Det är troligen det som är felet med honom. Han måste känna sig som ett ständigt tvistefrö."

Molly gick raskt bort till dörren, öppnade den och lyssnade: "Prat, jag hör hur han skriver maskin däruppe." Hon kom tillbaka och sa:

"Anna, jag har svårt att stå ut med dig när du blir så där engelsk och tillknäppt."

"Jag avskyr högljudda röster."

"Men jag är judinna och jag tycker om dem."

Richard led åter synbart. "Ja, och du kallar dig miss Jacobs. Miss. I ditt oberoendes och din identitets intresse — vad nu det kan betyda. Men Tommy har en miss Jacobs till mor."

"Det är inte miss du protesterar mot", sa Molly glatt. "Det är Jacobs. Ja, det är det. Du har alltid varit antisemit."

"Å", sa Richard otåligt.

"Säg mig hur många judar finns det bland dina personliga vänner?"

"Enligt dig har jag inga personliga vänner, jag har bara affärsvänner."

"Förutom dina kvinnliga vänner förstås. Jag har med intresse noterat att tre av dina kvinnor efter mig har varit judinnor."

"För Guds skull", sa Anna. "Nu går jag hem." Och samtidigt klev hon ner från fönsterbrädet. Molly skrattade, reste sig och föste tillbaka henne igen. "Du måste stanna. Var ordförande, vi behöver tydligen en."

"Som du vill", sa Anna bestämt. "Jag ska stanna. Men sluta gräla. Vad gäller saken egentligen? Vi är faktiskt överens allihop och vi ger samma råd, inte sant?"

"Gör vi?" sa Richard.

"Ja. Molly anser att du bör erbjuda Tommy ett jobb i någon av dina rörelser." Liksom Molly talade Anna med vanemässigt förakt om Richards värld och han gjorde en irriterad grimas.

"En av mina rörelser? Och du instämmer, Molly?"

"Om du gav mig en chans att svara så skulle jag säga ja."

"Där ser ni", sa Anna. "Inte ens skäl till diskussion".

Richard hällde nu upp en whisky åt sig. I hans ansikte fanns ett uttryck av roat jämnmod och Molly väntade med roat jämnmod.

"Då är det alltså klart?" sa Richard.

"Inte riktigt", sa Anna. "För Tommy måste ju också vara med på det."

"Då får vi alltså börja om från början. Får jag fråga dig, Molly, varför du inte har något emot att din dyre son ger sig i lag med Mammons trälär?"

"För att jag har uppfostrat honom på så sätt att — han är en bra människa. Han är prima."

"Och därför kan han inte fördärvas av mig?" Richard behärskade sin ilska

och log. "Och får jag kanske fråga hur han kan ha en så utomordentligt stark tro på dina ideal — de har väl fått sig en ordentlig knäck under de senaste två åren?"

De båda kvinnorna utbytte blickar och sa: Det där var väntat, låt oss få det överstökat.

"Har du aldrig tänkt på att den verkliga svårigheten för Tommy är att han halva sitt liv varit omgiven av kommunister eller så kallade kommunister — de flesta av de människor han känt har varit insyltade på ett eller annat sätt. Och nu ska allihop lämna partiet eller har redan gjort det — tror du inte det kan ha haft en viss inverkan?"

"Jo, tydligen", sa Molly.

"Tydligt", sa Richard med ännu en irriterad grimas. "Det låter enkelt — men vad har inte dina fina ideal kostat — tänk på att Tommy alltid har blivit matad med det underbara sovjetiska fosterlandets skönhet och frihet."

"Jag diskuterar inte politik med dig, Richard."

"Nej", sa Anna, "det är klart att ni inte ska diskutera politik."

"Varför inte, när den hör hit?"

"Men du diskuterar inte", sa Molly. "Du bara använder floskler ur tidningarna."

"Om jag säger så här då? För två år sen rände du och Anna på möten och organiserade allt ni fick syn på..."

"Inte jag i varje fall", sa Anna.

"Rid inte på ord. Molly gjorde det åtminstone. Och hur är det nu? Ryssland är impopulärt och vad är kamraternas värde nu? De flesta har fått nervöst sammanbrott eller tjänar en massa pengar såvitt jag förstår."

"Saken är den", sa Anna, "att socialismen seglar i stiltje här i landet..."

"Liksom allting annat."

"Ja, för all del. Om du säger att en av Tommys svårigheter är att han uppfostrats till socialist och att det inte är någon särskilt lätt tid att vara socialist i — då håller vi förstås med dig."

"Det kungliga vi. Det socialistiska vi. Eller rätt och slätt Annas och Mollys vi?"

"Det socialistiska i det här fallet", sa Anna.

"Och ändå har ni gjort en helomvändning under de senaste två åren."

"Nej, det har vi inte. Det är fråga om en livssyn."

"Vill ni jag ska tro att er så att säga anarkistiska livssyn är socialistisk?"

Anna gav Molly en snabb blick. Molly skakade nästan omärkligt på huvudet, men Richard såg det och sa: "Ingen diskussion i närvaro av barnen — är det så du menar? Det som förvänar mig är din fantastiska arrogans. Var får du den ifrån, Molly? Vad är du för något? För närvarande har du en roll i ett mästerverk som heter 'På kärleksns vingar'."

Fortsättning på sidan 18

jämställdhet i kibbutzen?

Fortsättning från sidan 9

och hållet. Stora brister återstår. Ännu har ingen framtidssträvande ung man vågat sikta så högt i sina karriärplaner som till barnskötare. "På det området har vi misslyckats", säger några radikala veteraner. "Det är mot naturen att män sköter barn", hävdar några unga kibbutzniks. Här liksom på andra ställen visar det sig svårare för männen att bryta in i traditionellt kvinnliga sysselsättningar än för kvinnor att förkovra sig i traditionellt manliga.

Det svåraste brottet mot jämställdheten måste dock sägas vara uppdelningen av arbetsuppgifter efter kön. Som nämnades tidigare gav man efter en första period av trohet mot principen vika för mer revisionistiska idéer. Samtidigt som den ökade mekaniseringen gjorde argumentet om skillnaden i genomsnittlig fysisk prestationsförmåga allt svagare, satte man igång att genomföra en allt starkare uppdelning av arbetsuppgifterna. En viss obalans i vissa yrkesuppgifter är naturligtvis ofrånkomlig; bevattningsarbete med tunga järnrör är exempelvis en sysselsättning där man kan förvänta sig att ytterst få kvinnor klarar sig. Nu när man övergått till aluminium och till och med plaströr är enkönigheten inte längre så nödvändig.

I jordbruk finns det kanske en större andel uppgifter där den fysiska prestationsförmågan spelar stor roll, men det kan inte råda något tvivel om att den nuvarande relativt starka könsuppdelningen dirigeras såväl av grumligt klichétänkande som av rationella överväganden. En titt på vidstående diagram ger klart besked om förhållandet inom den socialdemokratiska kibbutzrörelsen (mapals) som inte torde skilja sig nämnvärt från de 2 övriga i detta avseende.

	jordbruk	produktivt arbete (ej jordbruk)	service (inkl. barnvård)	under- visning	övrigt	%
<i>Män:</i>						
17—18	85	11	—	1	2	99
ogifta	65	23	3	2	6	99
gifta	53	23	—	6	18	100
veteraner	33	26	11	6	24	100
<i>Kvinnor:</i>						
17—18	68	—	27	2	3	100
ogifta	27	—	38	13	22	100
gifta	11	2	60	22	5	100
veteraner	7	3	71	9	10	100

Diagram över fördelning av kibbutzens arbetsuppgifter på kön och ålder från omkring 1960. Situationen torde inte ha ändrats sen dess. Siffror i procent.

MÄNNEN DOMINERAR I JORDBRUK OCH INDUSTRI

Av diagrammet framgår med all önskvärd tydlighet att männen dominerar klart i jordbruk och annat produktivt arbete (industri) och att kvinnorna får ta hand om så gott som hela servicesektorn. Undervisning har också i kibbutzen blivit ett kvinnoyrke, speciellt på de lägre stadierna. Utan att känna till kibbutzen närmare kan man av dessa siffror dra den slutsatsen att helt andra överväganden än vilken arbetsuppgift en individ är mest lämpad för, ofta blir avgörande för besättandet av en viss post. Konventionella föreställningar om manliga och kvinnliga intresseområden måste spela in och sätta den vackra principen "Från var och en efter hans förmåga" ur spel.

Ett förhållande som är speciellt fatalt för jämställdheten i kibbutzen är att kvinnorna i så hög utsträckning hänvisats till servicesektorn. Som sin speciella "religion" har kibbutzen nämligen adopterat kärleken till arbetet, nota bene det produktiva kroppsarbetet, som alltså ger högsta prestige i den sociala rangskala som man trots allt kan spåra även i kibbutzen. Kvinnorna har fått de uppgifter som ansetts minst väsentliga (med det viktiga undantaget barnuppfostran) vilka samtidigt är de som ger minst tillfredsställelse.

Ett talande utslag av denna diskriminering är uttrycket "den fjärde militärtjänsten", som avser flickornas tvångskommendering till köket det första halvåret efter återkomsten från deras ordinarie militärtjänst (som omfattar pionjärbete, militär grundutbildning samt specialutbildning). I princip skall denna "fjärde militärtjänst" drabba även pojkar, men då dessa anses behövas för "viktigare" sysslor blir det i praktiken endast flickor kvar i den avskydda köksregionen.

Mot denna bakgrund är det inte svårt att förstå att könsrollsintresserade veteraner tycker sig finna ett allt starkare missnöje hos kvinnorna i många kibbutzer. De sägs tänka alltmer på att gifta sig i stället för att gå in för arbetet och kibbutzen. "Det är kvinnorna själva som vill det", försvarar sig någon. Det intressanta är emellertid varför de i så fall vill det. Kan det manne vara omgivningens förväntningar som skapar denna vilja? Kibbutzen är ingalunda så isolerad från yttrevärlden som man på grund av dess geografiska läge skulle kunna tro. Och utanför kibbutzen finns ett normalt könsreglerat samhälle som exempelvis har mycket låg kvinnlig förvärvsintensitet med allt vad det betyder för könsrollsuppfattningen i stort. Uppenbarligen finns det åtminstone några som anser att den ökade segregeringen är ett allvarligt problem, ty på högsta ort har man börjat intressera sig för saken och bl. a. diskutera åtgärder som skulle kunna stimulera de unga kvinnorna att utbilda sig i jordbruk.

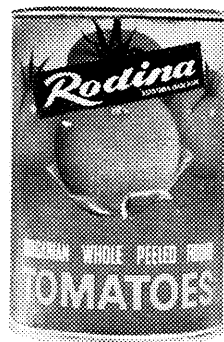
Om kvinnorna på detta sätt avhåller sig från att engagera sig i sitt yrke finns det risk för att de kompenserar avsaknaden av tillfredsställelse i yrket med exempelvis ökade krav på att få njuta av samvaron med sina barn. Således kan denna bristande jämställdhet i yrkeslivet äventyra hela den kollektiva uppfostran. Lägg märke till att det inte främst är oro för den kollektiva uppfostrans negativa verkan som får vissa mödrar att kräva sina barn på natten utan mödrarnas allmänna otillfredsställelse. Kanske kan förstärkt utbildning ändra på dessa förhållanden, men det förefaller oroande att så många tar så lätt på saken.

DET FINNS KVINNLIGA TRAKTORFÖRARE OCH KVINNLIGA BASAR

För att inga missförstånd skall uppstå skall här genast påpekas att alla dessa tabugränser, med undantag av det 100-

Fortsättning på sidan 18

Gott från det SOLIGA BULGARIEN

SKALADE TOMATER

- precis som färska. Skalde men ändå hela.

DONAU SALLAD

- färdig att servera. God naturell, god till fisk, god till kött. Prova själv!

TOMAT JUICE

Framställd av solmogna, färska tomater. Ett härligt vitamintillskott i vintermörkret.

GENERALAGENT: AB S. J. NORMAN, Styrmansgatan 5, Stockholm Ö

jämställdhet i kibbutzen?

Fortsättning från sidan 17

procentigt kvinnodominerade barnsköterskeyrket, ganska flitigt trampas på. Det är inget extremfall med kvinnliga traktorförare. Manlig kökspersonal finns det gott om, åtminstone för extraarbete. Diskning är ett typiskt mansyrke ("det är slafsigt"), men kvinnor förekommer också. Vindruvs-plockning är ett typiskt kvinnoyrke ("kräver tålamod och en viss noggrannhet"), men då och då går det an med pojkar.

Intressant är att funktionärs- och förtroendeposterna till en betydande del utgörs av kvinnor. Kvinnor som basar över män finner man ofta och få män tycks släpa på den befängda idén att man inte skulle kunna gifta sig med en kvinna som är intelligent eller duktig i sitt yrke.

Eftersom formellt alla områden är öppna för både män och kvinnor och kibbutzgrundarna tycks ha lyckats med att kasta den patriarkaliska traditionen över bord, ligger det nära till hands att acceptera denna starka könsuppdelning som naturlig och konsekvent. Ändå är det kanske för tidigt att slutgiltigt döma ut mer långtgående jämlikhetssträvanden med kibbutzens könsrollsmönster som underlag. Man får inte

glömma att kibbutzen formats i stark opposition till de flesta etablerade värderingar och att den trots sina dryga 50 år på nacken fortfarande ständigt är tvungen att försvara sig själv gentemot yttrevärlden. En redaktör för en av kibbutzrörelsens bokförlag formulerade det på följande drastiska sätt: "Liksom alla utopier är kibbutzen en onaturlig företeelse som ständigt måste vara på sin vakt mot yttrevärlden och hålla de grundläggande idealen vid liv".

Den unga generationens bristande ideologiska medvetenhet verkar vara mest markerad när det gäller just könsrollsfrågan, varför risken för revisionistiskt inflytande måste vara starkast just här. Ingen speciell undervisning förmedlas i dessa frågor. Trots anknytningen till marxistiska traditioner tycks ej några försök till djupgående socialistiska analyser av USA:s kommersiella kulturspridning förekomma, åtminstone inte i undervisningssyfte. De eldsjälarna som opponerar mot den ideologiska förslappningen bland de unga kibbutzniks har svårt att finna verkligt gensvar. På grund av denna likgiltighet för könsrollsproblematiken bland de yngre ligger det världsberömda kollektivsamhället blottat för omvärldens könsdiskriminerande inflytande. Därför är förutsättningarna för framtida jämställdhet i kibbutzen ytterst oviss.

mormor Stina berättar

Fortsättning från sidan 14

just då fick han syn på Dagg-Lisa, som liten och fin satt i rosenbusken och lyssnade till en syrsa som spelte fiol.

— Jasså, du kommer nu, sa Dagg-Lisa.

— Jag gör väl det, sa pojken. Har du väntat på mej?

— Du är mig just en fin krabat som ljuger, sa Dagg-Lisa utan att besvara hans fråga. Vet du av att Romba-Romba har tagit ifrån mej Sanningens pärla?

— Nähej, sa Lasse, för det där med pärlan hade han ingen aning om.

— Joho, sa Dagg-Lisa, nu blir det inte roligt för mej att vara älva i Liljedalen, för där ingen talar sanning där talar man bara osanning, och det blir ett stort elände för hela socknen.

— Är... är det mitt fel? sa Lasse stammande.

— Ja, det är ditt fel och nu blir vi aldrig vänner mer, sa Dagg-Lisa och vände honom ryggen.

Lasse kände sig riktigt skamsen. Att vara ovän med Dagg-Lisa var då det värsta som kunde hända en. Pojken tittrade uppåt månen, men han räckte bara ut tungan åt Lasse. Det var för sorgligt alltsammans.

— Finns det inget jag kan göra? sa pojken.

— Nog finns det väl det, sa älvan.

— Då gör jag det, sa Lasse och stegade iväg.

— Vad tänker du göra! ropade Dagg-Lisa.

— Hämta tillbaka pärlan, svarade Lasse och tog ut stegen.

— Nej, nej, skrek älvan, det är alldeles för farligt för en sån liten parvel som du.

Men pojken sprang rakt in i den stora mörka skogen, dit inte ens Dagg-Lisa vågade sig. Vad skulle nu hända?

Ja, det får du inte veta förrän nästa tidning kommer, då följer fortsättningen på Lasses äventyr.

"Vi andraplansaktiser väljer inte våra pjäser. Förresten har jag varit utan jobb ett helt år och behöver pengarna."

"Din självsäkerhet beror alltså på att du varit utan jobb? Den kan knappast bero på det jobb du håller på med."

"Stopp", sa Anna. "Jag är ordförande — den här diskussionen är slut. Det var Tommy vi talade om."

Molly ignorerade Anna och gick till attack. "Det du säger om mig kan vara sant eller ej. Men var har du fått din arrogans ifrån? Jag vill inte att Tommy ska bli affärsman. Du är knappast någon reklam för det livet. Vem som helst kan bli affärsman har du ju många gånger sagt till mig. Seså ja, Richard, hur ofta har du inte tittat in till mig och suttit där och klagat över hur tomt och trist ditt liv är?"

Anna gjorde en snabb varnande gest och Molly sa med en axelryckning: "All right, jag är inte taktfull. Varför skulle jag vara det? Richard säger att mitt liv inte är mycket att hurra för och jag håller med honom, men vad är hans då? Din stackars Marion behandlar du som en hushållerska eller värdinna men ald-

rig som människa. Dina pojkar mals igenom överklasskvarnen enbart för att du vill det, de har inget val. Dina trista små affärer. Varför skulle jag vara imponerad?"

"Jag märker att ni båda trots allt har diskuterat mig", sa Richard och gav Anna en öppet fientlig blick.

"Nej, det har vi inte", sa Anna. "I varje fall ingenting som vi inte har talat om i flera år. Det är Tommy vi diskuterar. Han kom hem till mig och jag sa att han borde söka upp dig, Richard, och höra om han inte kunde få någon specialbefattning, inget som rör affärer — det är dumt att bara hålla på med affärer — utan något konstruktivt, inom FN eller Unesco till exempel. Han skulle kunna komma in där genom dig, eller hur?"

"Ja, det skulle han."

"Vad sa han, Anna?", frågade Molly.

"Han sa att han ville vara ifred och tänka. Och varför inte? Han är tjugo år. Varför skulle inte han få tänka och experimentera med livet, om det är det han vill? Varför ska vi tvinga honom?"

"Det värsta med Tommy är att han aldrig blivit tvingad", sa Richard.

"Tack", sa Molly.

"Han har aldrig haft någon ledning. Molly har alltid lämnat honom utan tillsyn, precis som om han vore vuxen. Vad tror du det innebär för ett barn — frihet, bestäm själv, jag tänker inte påverka dig, och samtidigt kamraterna, disciplinen, självuppostringen och auktoritetstron..."

"Jag vet vad du ska göra", sa Molly. "Tänk ut ett jobb i något av dina företag som inte enbart går ut på aktieplacering eller expansion eller profit. Se efter om du kan hitta något konstruktivt. Visa det sedan för Tommy och låt honom bestämma."

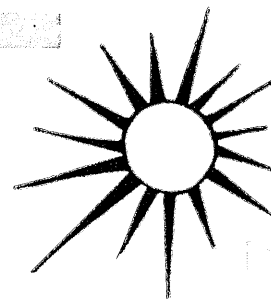
Forts. i nästa nr

TV - Radio - Transistor

alltid ett fynd hos

**International
teve**

Blekingegatan 6 - Tel. 40 96 11

samhällslära

Satt en kväll framför TV-apparaten tillsammans med två barn. Det var ett av dessa tillfällen då jag i en skrämmande klarhet insåg mitt ansvar för deras sociala anpassning. Det var tal om de strandade avtalsförhandlingarna.

Bortsett från att det nu är en ganska omöjlig uppgift att — samtidigt som TV:n är på — söka fungera som kommentator till programmen är ju löneförhandlingar och de ganska invecklade arbetsmarknadsmässiga problemen inte något man skulle ge sig in på då man önskar förmedla de första lektionerna i samhällslära.

— Vet du vad LO är? (Bäst att utreda namnfrågan först.)

— ELLO? Nä.

— Har du aldrig hört talas om LO?

— Nää. Men Esso, det vet jag vad det är.

— SO?

— Ja, Esso — bensinen.

Det är väl ett tidens tecken att barnen kommer i större kontakt med bensinbolagen än fackföreningsrörelsen. Så småningom blev det emellertid klart vad landsorganisationen sysslar med. Så till SAF.

— Vet du vem den där fabriken är då, han med glasögonen. (Det gällde Kugelberg.)

— Han. Det är väl kungen det!

Barn måste ha intuition när det gäller att lista ut människors ställning i samhället!

— Nej, han är chef för arbetsgivarna, dom som äger fabriker och verkstäder och sådant där arbetarna jobbar.

— Då är han väl rik då?

— Ja, han har nog mera pengar än vi i alla fall.

— Varför det då?

— Han äger mera än vi.

— Ja, men då behöver han ju inte tjäna nåt mer. Det kunde han ju ge till dom fattiga i Afrika.

Kameran riktade sig mot Arne Geijer.

— Vad är det där för en då? Vad han ser konstig ut. (Störningar i rutan gjorde den stackars Geijers ansletsdrag alldeles förvridna.)

— Nej, det är TV:n som det är fel på. Han är inte alls konstig. Han företräder arbetarnas intressen.

— Företräder?

— Han talar om vad arbetarna vill ha i lön och vad dom vill ha ändrat på för den där med glasögonen. Så resonerar dom igenom saken och sedan kommer dom för det mesta överens om löner och flera andra saker.

— Jasså, röstar dom då?

— Jaaa... arbetarna röstar, sedan alltså när avtalsförslaget är klart.

— Avtal???

— Ja, avtalsförslaget. Tyst nu annars hör jag ingenting.

I programmet förekom även intervjuer med arbetare i Malmö, varvsarbetare från Kockum.

— Vicka konstiga hjälmar dom har. Såna soldater har jag aldrig sett!

— Det är inga soldater, det är varvsarbetare.

— Ska dom åka till Vietnam?

— Nej, dom bygger båtar. Hjälmar har dom som skydd, ifall det skulle trilla ner något i huvudet på dom.

För att komplicera det hela ytterligare för en alltmer utmattad lärare uppträdde ännu en arbetare "som byggde båtar" — men utan hjälm.

— Bygger han båtar den. Han har ju ingen hjälm. Han har ju en shellmössa på sig. (Indignerat.) Då ska han väl greja bilar och sånt och inte med båtar. Han kanske inte hade råd att köpa hjälm.

— Nja, sådana får dom nog av arbetsgivaren.

— Av den där med glasögon. Ja, han var ju rik. Får jag en hjälm också om jag kommer dit?

— Ja, kanske, om du skall gå runt där på varvet.

— Då ska jag ta med den hem för då kan Klas slå mig i skallen så mycket han orkar när vi leker riddare.

Jag fick en känsla av att samtalet spårade ut och blev mycket glad då väderleken befriade mig från fortsatta undervisningsplikter.

Historielärarna borde ha mera betalt!

Kraka

våra barn och andras ungar...

Lille Thomas (6 år) har sett det vidunderliga programmet i TV om hur liv blir till. Allt är väl inte helt uppenbart, men med hjälp av mammas och pappas kloka kommentarer har han ändå förstått något av den spännande process som försiggår när fostret utvecklas från ett litet, litet ägg till en alldeles riktig liten människa. Det hela är alldeles fantastiskt spännande och Thomas återkommer ofta till TV-programmet i samtalen där hemma. En kväll är kusinen Bröje på

besök. Han har permis från lumpen och han får äran att läsa godnattsagan för Thomas. Denne har lite svårt att koncentrera sig på berättelsen och efter en stund avbryter han:

— Du Börje, vet du hur barn blir till?

Börje är inte riktigt förberedd på frågan och försöker med en avledningsmanöver:

— Nja... det tycker jag du ska fråga mamma och pappa om.

Nästa morgon vid frukostdags pratar man om Börje och mamma säger:

— Tänk, nu för tiden går dom i skola ända till de blir giftasvuxna. Börje har ju inte gjort annat hittills än gått i skola och så direkt in i värnplikten.

— Nog för att han har gått i skola länge, säger Thomas lite överlägset — men inte tycker jag han har lärt sig värst mycket. Han vet ju inte ens hur barn blir till!

Könsrolls- frågorna upp i riksdagen

Vid årets riksdag har det väckts en del motioner med direkt anknytning till den pågående könsrollsdebatten.

Kommunisterna har med fru Gunvor Ryding som huvudmotionär tagit upp hela könsrollsproblematiken i en stor principmotion. Där krävs en allsidig utredning om den nuvarande könsrollsfixeringens ekonomiska och sociala konsekvenser samt förslag om åtgärder från samhällets sida för att avskaffa den rådande uppdelningen i manliga och kvinnliga roller inom olika områden av samhällslivet.

Det är framför allt på fem olika avsnitt som motionärerna menar att ansträngningarna måste sättas in: Det är skolan som måste medverka till en konsekvent fostran till jämlikhet; det är arbetsmarknaden som måste befrias från all diskriminering och kvardröjande uppsplättning i "manligt" och "kvinnligt"; det är den samhälleliga servicen som måste upprustas med mångdubbelt flera daghemsplatser och anordningar för att avlasta familjerna det mest betungande hushållsarbetet; det är skatte- och sociallagstiftningen som måste befrias från alla inflytelser av gammalt könsrollstänkande; det är massmedia som i den mån samhället övar inflytande över dem måste tilldelas en positiv roll för att påverka utvecklingen bort från nuvarande könsroller fram mot en gemensam människoroll.

I en socialdemokratisk motion tas sjukförsäkringsfrågorna upp med kvinnoförbundets ordförande fröken Lisa Mattson som huvudmotionär. Bl. a. hänvisar man till det faktum att en förvärvsarbetande kvinna alltid riskerar att endast få halv sjukpenning om hon skulle kunna utföra en del arbete i hemmet. En man löper däremot inte den risken. Han anses inte vara dubbelarbetande i lagens mening även om han är gift och har förvärvsarbete. Motionärerna kräver en översyn av nu gällande tillämpningsföreskrifter så att kvinnor och män behandlas lika i sjukförsäkringsfrågor.

Fru Cecilia Nettelbrandt har tillsammans med en rad andra folkpartister skisserat ett system för en allmän egenpension, där avsikten är att tillerkänna hemarbetande eller deltidarbetande make självständig pensionsrätt och att ordentligt tilltagen försörjarpension införes som ersättning för nuvarande änkepensioner och eventuell tilltänkt änklingsdito. Denna försörjarpension skulle grundas på förekomsten av barn i den efterlämnade makens vård. Barnpensionerna skulle enligt förslaget bibehållas och utgå efter generösare regler.

Kryss 1

Lösningarna skall vara redaktionen tillhanda före den 10/4. De tre först öppnade rätta lösningarna belönas med bokepriser.

NR. 1	PASSAR MÖRKNA VINTERKVALLAR	ETYDER	OB-SER-VERA	UNDER OKET	BASE-DOWSKA Sjukan	RÄKNAS AV ALG-JÄGARE	TILL MEN	RUSIG	UPP-LAG	ÄR GO-DA CI-GARRER	PÅ TEA-TER
RASAR ICKE NU											
DOMI-NANS								VACKER FÄGEL			
BETE			FÄ GRÖN PATI-NA					SMAK-LIG			
LJUS-HUVUD								"PÅ FÖR MIDDAGEN"			ETT ÖDE FÖR SEJ, ATT BLI
ADVERB			STOLS-KARM	Ö- VARU-HUS				REDERI-LINJE			
GIL-LAR-LIK							TERM I BOK FÖ-RING	GÄR DET SOM GÄR I KRAS			
KALL BLÄST					VIKTI-GASTE NILDE-TALIEN	MOATJE TILL ASK		NAGEL VIKARIE			
									MORD-KÄR ÄR DEN SOM ÄR SLUT		
HIMLA FÄSTE											
ÖBO				SJUKDOM RÖTUR IDA				SNAT-TA			VORO SOLDA-TERNA FÖRR
KRAMAS SÄKERT AV UNG ARNA								ÄR KRÖ-NET		BST-KRYP	
SAM-MAN-SLÅ								SNÄCK-LIK-NANDE			
KORT FÖR JÄRN			ÖVER-TA		STIMU-LERA			TRAK-TÖR			
IDOGT								BUSKE SLOSA		STRECK I RÄK-NINGEN	
SLÅ				PÅ FIN CIGARR							
KAN AN-TIK VAS VARA									GER NYTT		
ÅLÅ				HÄRD MINE-RAL					FAT-TA		

Namn:

Adress:

Postadress: